

VYSOKÁ ŠKOLA EKONOMICKÁ V PRAZE

FAKULTA MEZINÁRODNÍCH VZTAHŮ

Obor: Mezinárodní obchod

Obchodní a kulturní odlišnosti Pákistánu

(bakalářská práce)

Autor: Andrea Vlčková

Vedoucí práce: Ing. Soňa Gullová

Prohlášení:

Prohlašuji, že jsem bakalářskou práci vypracovala samostatně a vyznačila všechny citace z pramenů.

V Praze, dne 10. června 2009

.....

podpis studenta

Poděkování:

Dovoluji si tímto poděkovat vedoucí bakalářské práce paní Ing. Soně Gullové za odborné vedení při zpracování své bakalářské práce a za její vstřícnost a cenné připomínky, které mi poskytla.

Dále bych chtěla poděkovat Ing. Haseebu Khanovi, CSc. ze Střední školy mezinárodních a veřejných vztahů v Praze a Ing. Zeeshanu Mahmoodovi ze společnosti ZETA Praha, Ltd., kteří mi poskytli cenné informace a doporučení během psaní této bakalářské práce.

Obsah

Úvod	5
1 Základní informace o Pákistánu	7
1.1 Geografické údaje	7
1.2 Administrativní členění	7
1.3 Úřední jazyk	7
1.4 Historie	8
1.5 Obyvatelstvo	13
1.6 Politická situace	14
1.6.1 <i>Prezident</i>	15
1.6.2 <i>Bezpečnostní situace</i>	15
1.6.3 <i>Členství v mezinárodních organizacích</i>	17
1.7 Ekonomická situace	17
1.7.1 <i>Makroekonomické ukazatele</i>	18
1.7.2 <i>Zemědělství</i>	18
1.7.3 <i>Průmysl</i>	18
1.7.4 <i>Služby</i>	19
1.7.5 <i>Bankovníctví</i>	19
1.7.6 <i>Daňový systém</i>	21
1.7.7 <i>Zahraniční obchod</i>	21
1.8 Náboženství – islám	23
2 Obchodní jednání	26
2.1 Etiketa obchodního jednání	26
2.1.1 <i>Jednací jazyk</i>	26
2.1.2 <i>Vizitky</i>	26
2.1.3 <i>Oslovování</i>	27
2.1.4 <i>Pozdrav</i>	27
2.1.5 <i>Pozvání na oběd či na večeři</i>	28
2.1.6 <i>Dary</i>	28
2.1.7 <i>Oblékání</i>	29
2.2 Formy jednání	30
2.2.1 <i>Vstup na pákistánský trh</i>	30

2.2.2	<i>Investiční příležitosti</i>	31
2.2.3	<i>Příprava jednání a vhodná doba jednání</i>	32
2.2.4	<i>Průběh obchodního jednání</i>	32
2.2.5	<i>Strategie a taktiky vyjednávání</i>	34
2.2.6	<i>Platební a dodací podmínky</i>	35
3	Kultura a společnost	36
3.1	Témata k rozhovoru	36
3.2	Nonverbální komunikace	37
3.3	Postavení ženy ve společnosti a v obchodu	37
3.4	Rodina	39
3.5	Pákistánská kuchyně	40
3.6	Pracovní den a svátky	41
3.7	Školství	42
3.7.1	Školský systém	43
3.8	Další důležité informace	44
4	Vlastní výzkum	47
	Závěr	53
	Seznam literatury a použitých zdrojů	55
	Seznam příloh	58

Úvod

Islámská republika Pákistán, ležící v jižní Asii, je v pořadí druhá nejlidnatější muslimská země na světě a její ekonomika je třetí nejrychleji rostoucí ekonomikou v Asii.

Úspěšné obchodování s pákistánskými partnery je podmíněné i jistou znalostí jejich kultury a obchodních zvyklostí. Pomůže nám to pochopit způsob myšlení obchodního partnera, připravit se na možné situace, usnadní to i komunikaci a průběh obchodního jednání.

Není vždy lehké porozumět způsobu myšlení nám vzdálených kultur, ale snahu o přizpůsobení se zvyklostem obchodního partnera a zájem o danou kulturu partner vždy ocení.

Cílem této bakalářské práce je uvést základní informace o této zemi a zanalyzovat její kulturní a obchodní zvláštnosti, se kterými by se české firmy spolupracující s Pákistánem mohly setkat. Kromě toho bych také chtěla zjistit, jaké dojmy a zkušenosti mají právě české firmy obchodující s touto zemí či čeští občané, kteří Pákistán navštívili čistě jako turisté, žijí zde či zemi pravidelně navštěvují z pracovních důvodů.

Tato bakalářská práce je rozdělena do čtyř kapitol. První kapitola obsahuje základní údaje o Pákistánu. Jedná se o geografické a demografické údaje, stručnou historii země, věnuji se také politické a ekonomické situaci stejně jako náboženství, které v zemi převládá. V další kapitole se zaměřuji na obchodní zvyklosti, kde se zmiňuji mimo jiné i o výhodách vstupu na pákistánský trh a o investičních příležitostech v zemi a hlavně o obchodním jednání se zaměřením na odlišnosti dané touto kulturou.

Ve třetí kapitole analyzuji informace o kulturních odlišnostech a pákistánské společnosti. Věnuji se zde neverbální komunikaci, rodině, postavení ženy ve společnosti a jiným zajímavým podrobnostem. Zároveň také popisuji školský systém a pákistánské kuchyni, což pro bližší představu doplním fotografiemi.

Poslední, čtvrtá kapitola, je věnována vlastnímu výzkumu a analýze informací z tohoto výzkumu získaných. Formou elektronického dotazníku provedu dotazování ve firmách spolupracujících s Pákistánem a také mezi osobami, kteří

v Pákistánu žijí nebo zde nějakou dobu pobývali. Získané informace srovnám s teoretickou částí své bakalářské práce a uvádím zjištěné nesrovnalosti.

Během psaní bakalářské práce využívám v první, druhé i třetí kapitole sekundárních informací, získaných z odborné literatury či z internetových stránek. Mimo to využívám primárních informací, a to nejenom v poslední kapitole věnované vlastnímu výzkumu, ale také v druhé a třetí kapitole, kde ve snaze získat znalosti o odlišnostech v chování analyzuji informace získané na základě vlastního seznámení přímo od obyvatel pákistánského původu, žijících v České republice. Výsledky svých zjištění shrnuji v závěru své práce. V České republice neexistuje žádná podobná publikace o Pákistánu, která by analyzovala obchodní a kulturní odlišnosti této země, a nelze se tedy divit, že nás ve vstupu na pákistánský trh předbíhají jiné země.

Základem pro vypracování této bakalářské práce mi byly také informace a znalosti získané na hodinách Mezinárodního obchodního jednání a protokolu vedené doc. Ing. Miroslavou Zamykalovou, CSc. a Ing. Františkou Müllerovou a také znalosti získané na hodinách Mezinárodních kulturních vztahů vedených prof. PhDr. Zuzanou Lehmannovou, CSc.

1 Základní informace o Pákistánu

1.1 Geografické údaje

Pákistán se rozprostírá v jižní Asii na ploše 803 940 km² a je druhou nejlidnatější muslimskou zemí na světě. Oficiálním názvem země je Pákistánská islámská republika. Leží v pásmu tropické a hlavně subtropické asijské monzunové oblasti a sousedí se čtyřmi státy. Na severovýchodě hraničí s Čínou, na severozápadě s Afghánistánem, na jihovýchodě s Indií, na jihozápadě s Íránem a na jihu s Arabským mořem.

1.2 Administrativní členění

Země se dělí na 4 provincie, 2 teritoria a 2 spravovaná území Kašmíru. Mezi provincie patří Pandžáb (Punjab) s hlavním městem Láhaur (Lahore), Sindh s hlavním městem Karáčí (Karachi), Severozápadní pohraniční provincie (North-West Frontier Province, NWFP) s hlavním městem Pešávar (Peshawar) a Balúčistán (Baluchistan) s hlavním městem Kvéta (Quetta). Teritoria jsou Islámábád (Islamabad), hlavní město Pákistánské islámské republiky a FATA (Federally Administered Tribal Areas) - Federálně spravovaná kmenová území. Další správní jednotkou je Ázád Kašmír (Azad Kashmir, Svobodný Kašmír) a Severní oblasti (Northern Areas).¹

1.3 Úřední jazyk

Úředním jazykem v Pákistánu je urdština a angličtina. Jedním z nejpoužívanějších jazyků je také paňdžábština, následovaná sindhištinou, pašťtinou, balúčštinou a dalšími regionálními dialekty. Angličtina je často používána spíše vzdělanými lidmi.²

¹ <http://www.businessinfo.cz/cz/sti/pakistan-zakladni-informace-o-teritoriu/1/1001468/>

² http://www.hlbi.com/dbifiles/dbi_pdf/DBI%20Pakistan%20A4.pdf

1.4 Historie

Pákistán byl do 14. 7. 1947 součástí Britské Indie, kde docházelo ke konfliktům muslimské a hinduistické části populace, které neustaly ani po vzniku samostatného Východního a Západního Pákistánu a Indie. Západní a Východní Pákistán byly od sebe vzdáleny přes 1500 km a i přesto, že muslimské obyvatelstvo tvořilo větší část obyvatelstva Pákistánu, byl tento stát rozdílný jak z etnického, tak jazykového hlediska. Urdština byla vyhlášena úředním jazykem, proti čemuž se projevil nejsilnější odpor v Bengálsku, jelikož bengálština byla velmi používaným jazykem a urdštinu používalo v této oblasti jen velmi malé procento lidí.³

Hlavním cílem vzniku samostatného Pákistánu a Indie bylo vyřešit právě náboženský problém, který trápil obyvatele Britské Indie a rozdělit muslimské a hinduistické obyvatelstvo. V Pákistánu ale zůstalo velké množství hinduistů, zejména ve Východním Pákistánu, a v Indii velký počet muslimů, což přineslo další vážné problémy, které trvají již přes 60 let.

Nový stát se po rozdělení potýkal s velkým množstvím ekonomických problémů. Oblast Pákistánu byla z hospodářského pohledu krajně zanedbaná a chudá. Většina obyvatel žila na venkově a jejich hlavním způsobem obživy bylo zemědělství, zatímco průmyslová výroba měla jen malý podíl na tvorbě národního důchodu. Průmyslových a potravinářských závodů, strojíren či tabákových továren bylo jen poskrovnu, průmyslovými městy byly v té době Karáčí či Láhaur a jen některá opravdu velká města. Velké množství průmyslového zboží se dováželo přímo ze zahraničí. Situaci neusnadňovala ani nevyvinutá infrastruktura a problémy v oblasti zemědělství. Zemědělskou výrobu ohrožovala zastaralá technika, stupňující se salinita, eroze půdy, podmáčení a rozbahnění polí, jež bylo následkem umělého zavlažování. Této krizi nepomáhal ani fakt, že nedocházelo k modernizaci zemědělství a naopak došlo k přerušení hlavních zavodňovacích kanálů v důsledku vzniku nových státních hranic. Ty přetřaly také spolupráci v oblasti zpracování zemědělských výrobků a surovin pro potravinářský průmysl. Krize tak způsobila značné problémy Pákistánské ekonomice vlastní suroviny a indické ekonomice, v jejichž továrnách byly tyto suroviny zpracovávány. Vystavění dalších průmyslových závodů a získání

³ Marek, Jan: Pákistán, Libri, s.r.o., Praha 2002, ISBN 80-7277-142-6

kvalifikované pracovní síly bylo nezbytné. Tato situace nebyla lehká a Pákistánu trvalo delší dobu se z ní vzpamatovat.⁴

Vznik samostatného Pákistánu a Indie nepřinesl pouze problémy v oblasti průmyslu a zemědělství, ale i mezinárodní rozepře Pákistánu s Indií o území Kašmíru, na které si z náboženského hlediska dělal nároky Pákistán. Po napadení Kašmíru Pákistánci se kašmírský maharádža rozhodl připojit k Indii a požádat o ochranu před pákistánskou armádou. V říjnu roku 1947 tak začala vleklá válka, do ní se vložila na žádost Indie i Organizace spojených národů, která vytvořila Komisi pro Indii a Pákistán. Na základě návrhu komise byl v lednu roku 1949 rozdělen Kašmír na dvě rozdílně velké části, kde Pákistánu připadla asi jedna třetina původního státu.⁵

Mezi Pákistánem a Indií neprobíhaly spory pouze v souvislosti s územím Kašmíru, řada z těchto sporů nebyla vůbec vyřešena a řada se jich opětovně vracela. Pákistán a Indie spolu válčili také ve Východním Pákistánu roku 1971.

První vládu sestavila v Pákistánu Muslimská liga, založená již roku 1906, jejímž původním cílem bylo zabezpečit politická práva muslimům a zajistit jejich spolupráci s Angličany.⁶ V jejím čele stáli velkostatkáři, obchodníci a podnikatelé původem z Indie, významné slovo patřilo také představitelům muslimských náboženských organizací. Snažila se posilovat vliv svých členů v oblasti politiky a hospodářství a zachovat původní systém agrárních vztahů. Pravicové vedení Muslimské ligy vedlo ovšem díky zvyšující se nespokojenosti obyvatel Pákistánu ke vzniku opozičních politických stran a Muslimská liga začala ztrácet svou silnou pozici. Proti této situaci se snažila bojovat různými způsoby. Z obav před rostoucím vlivem provinční vlády ve Východním Pákistánu byla rozpuštěna vláda Jednotné fronty v Bengálsku pod záminkou, že v ní působí komunisté, a po tomto kroku provedla opatření i v Západním Pákistánu, kde bylo zrušeno správní rozdělení země, a provincie v Západním Pákistánu byly sloučeny v jeden celek s hlavním městem Láhaur. Stát tak tvořily pouze dvě provincie, ke kterým jako samostatný celek patřila oblast Karáčí.

Kromě mezinárodních sporů s Indií se ani vztahy s Afghánistánem nevyvíjely zrovna dobře. Afghánistán podporoval snahu pákistánských Paštúnů na vytvoření

⁴ Marek, Jan: Pákistán, Libri, s.r.o., Praha 2002, ISBN 80-7277-142-6

⁵ Marek, Jan: Pákistán, Libri, s.r.o., Praha 2002, ISBN 80-7277-142-6

⁶ Jalal, Ayesha: The sole spokesman : Jinnah, the Muslim League, and the demand for Pakistan. Cambridge (UK); New York: Cambridge University Press 1985. ISBN 0521244625

samostatného státu Paštúnistánu, který by se rozkládal po obou stranách pákistánsko-afghánské hranice. Tyto snahy ale byly potlačeny.

V roce 1955 se sešlo ústavodárné shromáždění, které probíralo návrh ústavy na zřízení islámské republiky dle připomínek muslimského duchovenstva. Tento návrh byl 29. února 1956 schválen, Východní a Západní Pákistán přestaly být dominiem, a po přijetí ústavy se stal islámskou republikou v čele s prezidentem Iskandarem Mírzou.

Vleklé rozpory v politických kruzích vyústily v roce 1958 ve vážnou krizi, jež měla za následek zrušení ústavy, rozpuštění parlamentu, zakázání činnosti politických stran, rozeznání vlády, v celém Pákistánu byl vyhlášen výjimečný stav a moci se v zemi chopila armáda, která obsadila státní instituce a rozhlasové stanice v čele s generálem Muhammadem Ajjúbem Chánem. Ten rozdělil Pákistán na správní vojenská pásma – Východní, Západní Pákistán a město Karáčí, převzal moc od prezidenta Iskandara Mírzy a sám byl prohlášen za prezidenta 27. října 1958. O rok později vydala Ajjúbova vláda zákon o „základní demokracii“, který měla upokojit rostoucí touhu Pákistánců po větší míře demokracie. Systémem základní demokracie byl také dvakrát po sobě Muhammad Ajjúb Chán zvolen za prezidenta. Za jeho vlády byl roku 1960 zvolen hlavním městem Islámábád, byla přijata druhá ústava, která vstoupila v platnost v roce 1962 a měla obyvatelům zaručit islámský způsob života, také se oslabila spolupráce Pákistánu a Spojených států amerických, a naopak došlo k navázání zahraničních styků s Čínou.

Roku 1962 byla znovuotevřena problematika sporu o Kašmír a na jaře o tři roky později došlo ke konfliktu na území Kaččhských bažin. Ten neměl dlouhého trvání, byl ukončen podepsáním mírové dohody v červnu téhož roku, ale byl jen předeherou k válce mezi Pákistánem a Indií, která propukla nedlouho poté a trvala do září roku 1965.

V indicko-pákistánském sporu hrál důležitou roli i Sovětský svaz, jehož prostřednictvím došlo k uzavření Taškentské dohody, která měla napravit zneprátené vztahy mezi těmito zeměmi.⁷

V roce 1969 došlo k druhému vojenskému převratu, moci se chopil generál A. M. Jahjá Chán a ještě téhož roku byl jmenován prezidentem. Ponechal v platnosti ústavu, časem povolil činnost většiny politických stran, zrušil systém základní

⁷ Marek, Jan: Pákistán, Libri, s.r.o., Praha 2002, ISBN 80-7277-142-6

demokracie, obnovil všeobecné volební právo a v roce 1970 na základě administrativní reformy obnovil v Západním Pákistánu čtyři provincie (Sindh, Paňdžáb, Balúčistán a Severozápadní pohraniční provincie).

Po těchto změnách se v Pákistánu v roce 1970 poprvé konaly přímé všeobecné volby, ve kterých ve Východním Bengálsku získala největší počet hlasů Lidová liga v čele s Šejchem Mudžíburem Rahmánem a v Západním Pákistánu Pákistánská lidová strana v čele s Zulfikárem Alí Bhuttem, zatímco naprostým neúspěchem byly tyto volby pro Muslimskou ligu.

Šejch Mudžibur Rahmán měl za cíl osamostatnit Východní Bengálsko, což se nelíbilo prezidentovi, který tajně umístil ozbrojené armádní jednotky na tomto území. Došlo k nelítostnému boji a zatčení Šejcha Madžíbura Rahmána, který ještě stihl 26. března 1971 vyhlásit Východní Pákistán za Lidovou republiku Bangladéš. Osvobozené síly společně s indickou armádou porazili Pákistánskou armádu, která kapitulovala, Pákistán se rozpadl a 16. prosince 1971 vznikl Bangladéš, který byl uznán i Indií.⁸

Po této porážce prezident Jahjá Chán na svou funkci rezignoval a novým prezidentem se stal Zulfikár Alí Bhutto, za jehož vlády došlo k zavedení pozemkové a školské reformy, hospodářských a sociálních reforem a byla vyhlášena třetí ústava, po jejímž přijetí se Z. A. Bhutto vzdal funkce prezidenta, stal se premiérem a do prezidentské funkce byl zvolen Fazle Iláhí Čaudhurí. Ve volbách roku 1977 zvítězila v čele s Z. A. Bhutem Pákistánská lidová strana, což vyvolalo velký odpor, a vše vyústilo k dalšímu převzetí moci armádou, kterému velel generál Zijául Hak hájící zájmy především pravicových stran. Zulfikár Alí Bhutto byl uvězněn a odsouzen k trestu smrti popravením, k čemuž došlo 4. dubna 1979. Zijául Hak se stal ještě roku 1978 prezidentem, provedl islamizační kampaň, zasadil se o zavedení islámských zákonů a islamizaci kultury a školství.⁹

V první polovině osmdesátých let nastala vnitropolitická krize, která měla za následek stávky, demonstrace a protesty, zhoršila se ekonomická situace a v druhé polovině osmdesátých let došlo po smrti prezidenta Haka k vyhlášení výjimečného stavu, a to již po čtvrté. Prozatímní hlavou státu se stal Ghulám Ishák Chán, který měl v úmyslu pokračovat v mírovém řešení situace s Afghánistánem, které začal již Zijául Hak na základě dohod ženevských.

⁸ <http://countrystudies.us/bangladesh/17.htm>

⁹ Marek, Jan: Pákistán, Libri, s.r.o., Praha 2002, ISBN 80-7277-142-6

V parlamentních volbách v roce 1988 zvítězila znovu Pákistánská lidová strana, a to v čele s dcerou Zulfikára Alí Bhutta, Bénazír Bhuttovou následovaná Islámskou demokratickou jednotou vedenou Navázem Šarífem. V tom samém roce byl zvolen prezidentem Ghulám Ishhák Chán, který Benázir Bhuttovou jmenoval předsedkyní vlády, aby ji roku 1990 funkce zbavil na nátlak jejich nepřátel, kterým se nelíbila žena zastávající tak vysokou pozici v muslimské zemi. V následných parlamentních volbách zvítězila tentokrát Islámská demokratická jednota, vedená Navázem Šarífem. Ten působil ve své funkci do poloviny července roku 1993, kdy se své funkce vzdal, následován prezidentem. Novým prezidentem se 14. listopadu 1993 stal Farúk Ahmad Legharí a Bhuttová premiérkou.

Pákistánskou společnost ovlivnily v 80. letech i boje v Afghánistánu, kvůli nimž do Pákistánu přišlo přes tři miliony uprchlíků. Vzrůstala zločinnost, prohlubovaly se národní rozpory. Rozpory nastávaly i mezi premiérkou a prezidentem, který rozpustil parlament a vyhlásil v roce 1997 mimořádné parlamentní volby, ve kterých se ministerským předsedou stal Naváz Šaríf. Na intenzitě nabíralo i tažení proti Benázír Bhuttové a jejímu manžel, ministru pro investice Asífu Alímu Zardárimu, kteří byli odsouzeni k pěti letům vězení. Benázír Bhuttová odešla v roce 1998 do exilu do Spojených arabských emirátů, odkud se vrátila až roku 2007.

V roce 1998 i přes zlepšující se vzájemné vztahy Indie a Pákistánu došlo k zostření konfliktu v Kašmíru a situace byla na pokraji nové války. Ozbrojené srážky sílily a konflikt vyústil v delší boje. Až na základě rozhovorů v Dillí v roce 1999 nařídil Naváz Šaríf stáhnout se zpět do Pákistánu.

V říjnu roku 1999 došlo k vojenskému převratu, jehož vůdcem byl generál Parvéz Mušarraf, který se sám chopil výkonné moci a roku 2001 se nechal zvolit prezidentem. Tuto funkci vykonával až do roku 2008, kdy musel odstoupit.¹⁰ Mušarraf byl klíčovým spojencem USA v boji proti Talibanu, v čemž ho podporovaly všechny politické strany, a naopak nepodporovaly náboženské organizace.¹¹

V roce 2007 došlo k pozastavení členství v Commonwealthu a z exilu se vrátila jak Benázír Bhuttová, tak Naváz Šaríf, aby se připravili na všeobecné volby

¹⁰ <http://www.thenews.com.pk/updates.asp?id=52487>

¹¹ http://news.bbc.co.uk/2/hi/south_asia/4797762.stm

konané v lednu 2008. Na konci roku 2008 byla v Rávalpindí během předvolebního shromáždění Banázír Bhuttová zavražděna.¹²

V roce 2008 byl pákistánským prezidentem zvolen Asíf Alí Zardáří, manžel Benázír Bhuttové, který tuto funkci zastává až doposud. V roce 2008 došlo také k obnovení členství v Commonwealthu.

1.5 Obyvatelstvo

Počet obyvatel v Pákistánu činí 172, 8 milionů (červenec 2008)¹³ a je tedy šestou nejlidnatější zemí na světě. Obyvatele dělíme do 4 hlavních etnik: Paňdžábci (59,1 %), Paštuni (13,8 %), Sindhové (12,1 %) a Balúčové (4,3 %).¹⁴ Kromě těchto etnik žije v Pákistánu přes 2 miliony uprchlíků z Afghánistánu a další národnostní menšiny.¹⁵

Tabulka 1 – Vývoj populace v Pákistánu (v milionech)

Rok	Populace	Rok	Populace	Rok	Populace	Rok	Populace
1950	39,448,232	1965	57,494,940	1980	85,219,117	1995	128,733,657
1951	40,382,206	1966	59,046,203	1981	88,417,079	1996	132,194,115
1952	41,346,560	1967	60,641,899	1982	91,465,209	1997	135,616,310
1953	42,342,412	1968	62,282,496	1983	94,154,723	1998	139,062,987
1954	43,372,063	1969	63,969,987	1984	96,501,806	1999	142,520,124
1955	44,434,445	1970	65,705,964	1985	99,076,266	2000	146,404,914
1956	45,535,711	1971	67,491,369	1986	102,065,710	2001	150,399,566
1957	46,679,944	1972	69,325,921	1987	105,208,431	2002	153,470,779
1958	47,868,932	1973	71,121,085	1988	108,407,786	2003	156,196,488
1959	49,104,112	1974	72,911,780	1989	111,528,381	2004	159,266,367
1960	50,386,898	1975	74,711,541	1990	114,606,690	2005	162,490,385
1961	51,718,581	1976	76,456,121	1991	117,684,292	2006	165,873,928
1962	53,100,671	1977	78,152,686	1992	120,098,197	2007	169,340,538
1963	54,524,471	1978	80,051,300	1993	122,523,650	2008	172,800,051
1964	55,988,385	1979	82,374,302	1994	125,531,448		

Zdroj: <http://www.census.gov/cgi-bin/ipc/idbsprd>

¹² http://news.bbc.co.uk/2/hi/south_asia/7161590.stm

¹³ http://www.prb.org/pdf08/08WPDS_Eng.pdf

¹⁴ <https://www.cia.gov/library/publications/the-world-factbook/geos/pk.html>

¹⁵ <http://www.businessinfo.cz/cz/sti/pakistan-zakladni-informace-o-teritoriu/1/1001468/>

Obyvatelstvo je rozmístěno nerovnoměrně – nejvíce lidí žije v blízkosti řeky Indus a ve městech Faisalábád, Láhaur, Islámábád, Pešávar a Karáčí, které je páté nejlidnatější město na světě. Jeho počet obyvatel se od sčítání, které proběhlo roku 1981, zvýšil více než dvakrát.¹⁶ Průměrný přírůstek obyvatelstva v Pákistánu je 2,09 %, střední délka života je u mužů 62,4 let a u žen 64,4 let.¹⁷

Co se týče náboženského složení obyvatelstva, Pákistán je druhá největší islámská země a 95 % obyvatel jsou muslimové. Z toho je 75 % sunnitů a 20 % šiitů, zbylých 5 % tvoří křesťané, hinduisté a příslušníci ostatních náboženství.¹⁸

1.6 Politická situace

Pákistán je podle ústavy z roku 1956 islámskou federativní republikou. Hlavou státu stejně jako hlavním velitelem ozbrojených sil je prezident Ásif Alí Zardáří, který byl zvolen do své funkce 6. září 2008 na dobu 5 let. Jako prezident může být zvolen maximálně dvakrát po sobě. Podmínkou získání prezidentského křesla je také muslimské vyznání.

Premiér bývá jmenován prezidentem republiky, v této době je jím od 25. března 2008 Júsuf Ráza Gílání z Pákistánské lidové strany.¹⁹

Legislativním orgánem je dvoukomorový parlament, který tvoří Senát a Národní shromáždění. V Senátu, zasedá 100 senátorů (17 z nich jsou ženy), kteří jsou voleni dle článku 59 Ústavy a ve své funkci setrvávají po dobu 6 let.

Národní shromáždění má naproti tomu 342 členů setrvávajících ve funkci po dobu 5 let, z nichž 60 členů tvoří ženy a 10 členů jsou zástupci menšin. Od roku 2006 byl v Národním shromáždění zvýšen počet žen z 60 na 72 členů.²⁰

K nejdůležitějším politickým stranám patří v této době Pákistánská lidová strana, Pákistánské muslimské ligy PML-N pod vedením Naváze Šarífa a další frakce Pákistánské muslimské ligy PML-QA v čele s Parvízem Mušarafem.²¹ Celkem v Pákistánu působí 112 politických stran.

¹⁶ viz příloha č. 5

¹⁷ <http://www.businessinfo.cz/cz/sti/pakistan-zakladni-informace-o-teritoriu/1/1001468/>

¹⁸ <https://www.cia.gov/library/publications/the-world-factbook/geos/pk.html>

¹⁹ <http://www.pak.gov.pk/primeminister.aspx>

²⁰ <http://www.na.gov.pk/index.htm>

²¹ <http://www.ecp.gov.pk/content/GE2008.htm>

1.6.1 Prezident

Současným prezidentem Pákistánské islámské republiky je od roku 2008 Asif Alí Zardáří, manžel političky Benazír Bhuttové. Narodil se 26. července 1955 v provincii Sindh, ve městě Karáčí, má dvě dcery Bakhtawar a Aseefu Zardáří a jednoho syna Bilawala Bhutto Zardářího, který působí v Pákistánské lidové straně.²² Na konci let devadesátých byl Zardáří obviněn z korupce a odsouzen k vězení na dobu 5 let. V období politické činnosti své dnes již zesnulé ženy zastával pozici ministra životního prostředí a také ministra pro investice, poté funkci senátora, po smrti Benazír Bhuttové vstoupil do čela Pákistánské lidové strany a od 6. září 2008 působí ve funkci prezidenta.²³

Zardáří se do prezidentského křesla dostal v době, kdy tato země čelí ekonomické krizi a zhoršené bezpečnostní situaci, jež je ohrožována organizacemi Talibán a al-Kaída.

1.6.2 Bezpečnostní situace

Bezpečnostní situace se od roku 2007 velmi zhoršila. Dochází k bojům mezi pákistánskými ozbrojenými složkami a extremisty, narostl počet útoků na představitele státní moci i cizince. Jeden takovýto útok ze dne 20. září 2008 v hotelu Marriott v Islámábádu měl za následek úmrtí i českého velvyslance v Pákistánu, Ivo Žďárka.²⁴

Terčem útoku se v poslední době stal také srílanský kriketový tým v březnu roku 2009, kdy teroristé zaútočili na autobus, ve kterém byli všichni hráči. Zabito bylo osm lidí a 15 dalších bylo zraněno.²⁵

V pákistánském severním pohraničí působí radikální politicko-náboženská skupina Talibán, původem z Afghánistánu, kterou se pákistánská armáda snaží již po nějakou dobu z tohoto území vytlačit. Koncem roku 2007 vypuklo v údolí Svát ozbrojené povstání hnutí této skupiny, které se Pákistánská vláda pokusila utlumit zavedením islámského práva „šaría“ výměnou za ukončení ozbrojených aktivit. Dohoda však ze strany Tálibánu dodržena nebyla a pákistánská vláda zahájila

²² <http://www.globalsecurity.org/military/world/pakistan/asif-zardari.htm>

²³ http://news.bbc.co.uk/2/hi/south_asia/country_profiles/1157960.stm

²⁴ <http://www.ct24.cz/svet/29393-pri-utoku-na-hotel-marriott-v-islamabadu-zahynul-cesky-velvyslanec/>

²⁵ <http://www.novinky.cz/zahranicni/svet/162810-video-teroriste-napadli-v-pakistanu-kriketovy-tym-osm-mrtvych.html>

vojenskou ofenzivu. Až milion lidí opustilo v této oblasti své domovy, ke 12. květnu 2008 bylo zabito přes 700 vzbouřenců.²⁶

S Talibánem a Pákistánem je také spjata teroristická organizace al-Káida, která má na účtě již několik velkých atentátů a únosů, a to po celém světě. Mezi teroristické akce spáchané touto organizací patří bombové útoky v Nairobi, Tanzánii a Keni, bombové útoky v Saúdské Arábii roku 1995 a 1996, všem známé letecké útoky ve Spojených státech ze dne 11. září 2001 aj. Vůdcem organizace je Usáma bin Ládin, který jistou dobu pobýval i na území Pákistánu. Podle pákistánského prezidenta Asífa Alího Zardářího je možné, že bin Ládin je již po smrti²⁷, zatímco americký prezident Barack Obama přiznal své obavy, že vůdce organizace by mohl být stále na živu a skrývat se v horách poblíž pákistánsko-afghánské hranice.

V zemi jsou známy i další teroristické skupiny, např. Lashkar-e-Taiba, Lashkar-e-Omar a Sipah-e-Sahaba Pakistan.

Pákistánská islámská republika je držitelem jaderných zbraní, svůj jaderný program zahájila v roce 1971 a roku 1998 vyzkoušela úspěšně svou atomovou bombu jako reakci na jaderný test Indie.²⁸

²⁶ <http://www.novinky.cz/zahranicni/svet/168406-pakistan-se-pokousi-dobyt-udoli-svat-zabil-200-rebelu.html>

²⁷ <http://www.ct24.cz/svet/53181-usama-bin-ladin-by-mohl-byt-po-smrti/>

²⁸ <http://aktualne.centrum.cz/zahranici/asie-a-pacifik/clanek.phtml?id=614137>

1.6.3 Členství v mezinárodních organizacích

Tabulka 2 - Členství v mezinárodních organizacích

<u>Pákistán je zakládajícím členem:</u>
Organisation of the Islamic Conference (25. 9. 1969) ²⁹
South Asian Association for Regional Cooperation (8. 12. 1985) ³⁰
D8 (15. 6. 1997) ³¹
Asia Cooperation Dialogue (ACD)
Economic Cooperation Organisation (ECO)
<u>Dále je členem:</u>
World Trade Organisation (1. 1. 1995) ³²
United Nations (30. 9. 1947) ³³
Commonwealth
Shanghai Cooperation Organization (status: „Observer“)
G33
G77
IMF
World Bank
Non-Aligned Movement (NAM)
Asian Development Bank (ADB)
Asia and Pacific Centre for Transfer of Technology
Islamic Development Bank (IDB)
Asian Regional Exchange for New Alternatives (ARENA)

Zdroj: Vlastní zpracování

1.7 Ekonomická situace

Ekonomická situace Pákistánu je ovlivněna vnitropolitickou situací a prohlubováním finanční krize, což se odrazilo v poklesu vývozu a přílivu přímých zahraničních investic. V roce 2005 byl Pákistán třetí nejrychleji rostoucí ekonomikou v Asii, nyní dochází k růstu inflace, vyčerpávání devizových rezerv, propad zažívá pákistánská rupie, Pákistán nesplácí své zahraniční dluhy. Ekonomický chod země je silně ovlivňován ze strany armády a investoři se stahují z Pákistánu kvůli obavám z bezpečnostní a politické situace.

²⁹ http://www.oic-oci.org/member_states.asp

³⁰ <http://www.saarc-sec.org/>

³¹ <http://www.developing8.org/about-d-8/brief-history/>

³² http://www.wto.org/english/thewto_e/countries_e/pakistan_e.htm

³³ <http://www.un.org/en/members/index.shtml#p>

1.7.1 Makroekonomické ukazatele

Pákistán prošel zásadními hospodářskými reformami a také se potýká s ekonomickou krizí, což je patrné na makroekonomických ukazatelích. Meziroční růst HDP činil v roce 2008 8,4 %.³⁴ Především se zvýšila míra inflace, která v roce 2008 tvořila 13,7 % oproti 4 % z let 2003/2004. Průměrná míra nezaměstnanosti klesla od roku 2004 z 8,3 % na 5,3 % v roce 2008.³⁵ V roce 2008 dosahoval průměrný roční příjem na hlavu 1085 USD oproti 450 USD v roce 1999.³⁶

1.7.2 Zemědělství

Sektor zemědělství hraje v Pákistánu velmi důležitou úlohu a většina obyvatel na něm přímo či nepřímo závisí. Podíl zemědělství na HDP je 20,9 % a v tomto sektoru je zaměstnáno 43,4 % obyvatelstva v produktivním věku.³⁷ Zhruba 25 % celkové plochy Pákistánu se využívá pro pěstování plodin a je zavlažováno jedním z největších zavlažovacích systémů na světě.

Nejdůležitějšími pěstovanými plodinami jsou pšenice, rýže, cukrová třtina a bavlna. Pákistán vyváží bavlnu, rýži, ryby, ovoce, zeleninu, tabákové listy a také např. kozí maso a dováží luštěniny, pšenici, rostlinné oleje, čaj, tabák, jutu atd.³⁸ Dle Organizace pro výživu a zemědělství je Pákistán čtvrtý v pořadí největších světových výrobců bavlny, pátým největším producentem mléka, osmým největším dodavatelem mandarinek a rýže a desátým největším dodavatelem pomerančů.

Rybolov hraje také důležitou roli v národním hospodářství, je významným zdrojem příjmů z dovozu a zaměstnává přes 1 milion obyvatel Pákistánu, z nichž většina jsou rybáři. Ryby bývají vyváženy zejména do Evropy, USA, Japonska a do zemí střední Asie.³⁹

1.7.3 Průmysl

Jedním z nejvýznamnějších průmyslových odvětví Pákistánu je textilní a oděvní výroba, která se velkou mírou podílí na HDP, exportu a v neposlední řadě

³⁴ http://www.mfa.gov.pk/Pages/Basic_Facts.htm

³⁵ <http://www.businessinfo.cz/cz/sti/pakistan-ekonomicka-charakteristika-zeme/4/1001468/#sec2>

³⁶ <http://presidentmusharraf.wordpress.com/2008/07/01/economic-comparison-1999-2007-and-beyond/>

³⁷ <http://www.businessinfo.cz/cz/sti/pakistan-ekonomicka-charakteristika-zeme/4/1001468/#sec5>

³⁸ <http://www.eurotradeconcept.nl/importexport/pakistan.htm>

³⁹ <http://www.fdb.org.pk/msg1.html>

také na zaměstnanosti. Podle statistik z roku 2006/2007 se textilní výroba podílela 8,5 % na HDP a z 61,1 % se podílela na exportu, a to především bavlněnými textilními výrobky.⁴⁰ Mezi další významné odvětví patří zpracování potravin, chemických látek, výroba stavebního materiálu. Celkový podíl průmyslu na HDP je 25,9 %.⁴¹

1.7.4 Služby

Tento sektor se 53,3 % podílí na HDP Pákistánu.⁴² Velkoobchodu a maloobchodu z tohoto podílu patří 30 %, 18 % patří dopravě, skladování a telekomunikacím. Sektor služeb vykazuje vysoký nárůst pracovních míst, z tohoto důvodu zahájila vláda privatizaci bank a telekomunikací.

Největší a na trhu nejsilnější telekomunikační společností je Pakistan Telecommunication Company Limited (PTCL), a to i přesto, že jejich konkurentů velmi rychle přibývá⁴³, jsou jimi například China Mobile nebo Telenor. PTCL také spolupracuje na některých podmořských projektech, mezi které patří SEA-ME-WE 3 spojující východní, jihovýchodní a jižní Asii, severní, západní a jižní Evropu, Blízký Východ a Austrálii⁴⁴, dále SEA-ME-WE 4 nebo I-ME-WE, spojující Indii se západní Evropou, konkrétně Francií.⁴⁵

Informační technologie jsou dalším odvětvím, ve kterém lze vidět vysoký potenciál. Celkový počet společností zabývajících se informačními technologiemi vzrostl na 1306 a pracuje v něm 110 000 specialistů.⁴⁶

1.7.5 Bankovníctví

Pákistánský bankovní systém tvoří v důsledku privatizace z větší části soukromé banky. K 6. říjnu 2008 mělo v Pákistánu pobočku více jak 50 bank. Mezi nejvýznamnější pákistánské banky patří The Bank of Punjab, Bank Al-Habib, Ltd. nebo například Allied Bank of Pakistan. Mezi významné zahraniční banky mající pobočku v Pákistánu patří HSBC Bank Middle East Limited – Pakistan nebo Standard

⁴⁰ http://www.apmta.org.pk/Pak_Textile_Statistics/tec.ASP

⁴¹ http://www.statpak.gov.pk/depts/fbs/statistics/national_accounts/table13.pdf

⁴² http://www.statpak.gov.pk/depts/fbs/statistics/national_accounts/table13.pdf

⁴³ <http://www.ptcl.com.pk/aboutusc.php?NID=90>

⁴⁴ http://www.seamewe3.com/inpages/cable_system.asp

⁴⁵ http://www.unstrung.com/document.asp?doc_id=145547

⁴⁶ <http://economicpakistan.wordpress.com/2009/02/01/it-industry/>

Chartered Bank. V této zemi rovněž najdeme banky, které nabízí „islámské bankovníctví“.

Tabulka 3 - Banky v Pákistánu

Další pákistánské banky:		Zahraniční banky:
First Women Bank Limited	Soneri Bank Limited	Albaraka Islamic Bank B.S.C. (E.C.),
The Bank Of Khyber	Crescent Commercial Bank Limited	The Bank Of Tokyo-Mitsubishi Ufj Limited - Pakistan Operations
National Bank Of Pakistan	Standard Chartered Bank (Pakistan) Limited	Citibank N. A. - Pakistan Operations
Askari Commercial Bank Limited	Faysal Bank Limited	ABN AMRO Bank
The Royal Bank Of Scotland Limited	United Bank Limited	Deutsche Bank Ag - Pakistan Operations
Kasb Bank Limited	Habib Bank Limited	Barclays Bank Plc
Arif Habib Bank Limited	Habib Metropolitan Bank Limited	Oman International Bank S.A.O.G – Pakistan Operations
Mcb Bank Limited	Saudi Pak Commercial Bank Limited	
Habib Bank Limited	Soneri Bank Limited	<u>Islámské Banky:</u>
Mybank Limited	Crescent Commercial Bank Limited	Bankislami Pakistan Limited
Atlas Bank Limited	Standard Chartered Bank (Pakistan) Limited	Emirates Global Islamic Bank
Nib Bank Limited	Faysal Bank Limited	Dawood Islamic Bank Limited
Bank Alfalah Limited	United Bank Limited	Meezan Bank Limited
Saudi Pak Commercial Bank Limited	Habib Metropolitan Bank Limited	Albaraka Islamic Bank
Bank Al Habib Limited		Dubai Islamic Bank Pakistan Limited

Zdroj: <http://www.pakistaneconomist.com/database2/pakbanks.asp>

Kromě bankovních finančních institucí zde fungují i nebankovní, a to investiční banky a rozvojové finanční instituce.

Tabulka 4 - Rozvojové finanční instituce, investiční banky

Rozvojové finanční instituce, investiční banky	
House Building Finance Corporation	Pak Libya Holding Company Limited
Pakistan Kuwait Investment Company Limited	Pak China Investment Company Limited
Pak Brunei Investment Company Limited	Industrial Development Bank Of Pakistan
Pak Oman Investment Company Limited	The Punjab Provincial Cooperative Bank Ltd
Pak Iran Joint Investment Company	Sme Bank Limited
Saudi Pak Industrial & Agricultural Investment Company Limited	Zarai Taraqati Bank Limited

Zdroj: <http://www.pakistaneconomist.com/database2/pakbanks.asp>

1.7.6 Daňový systém

Daňový systém v Pákistánu je tvořen přímými a nepřímými daněmi. Mezi přímé daně patří například daň z příjmu, mezi nepřímé clo, centrální spotřební daň, daň z nemovitosti atd. Mimo daní regulovaných federální vládou vybírají provinční vlády i jiné daně, kterými jsou příjmy z půdy, daň z nemovitostí, daň ze zemědělského příjmu a další.⁴⁷

Základní sazba DPH činí v Pákistánu 15 %⁴⁸ a přímé daně tvořily 24,6 % z celkových příjmů v roce 2007.⁴⁹

1.7.7 Zahraniční obchod

Nejvýznamnějšími obchodními partnery Pákistánu jsou Spojené státy, které se v letech 2007 – 2008 podílely na exportu 20 % a na importu 6 %, dále Saúdská Arábie, podílející se na importu 13 %, a také Čína, která tvořila 12 % celkového importu.

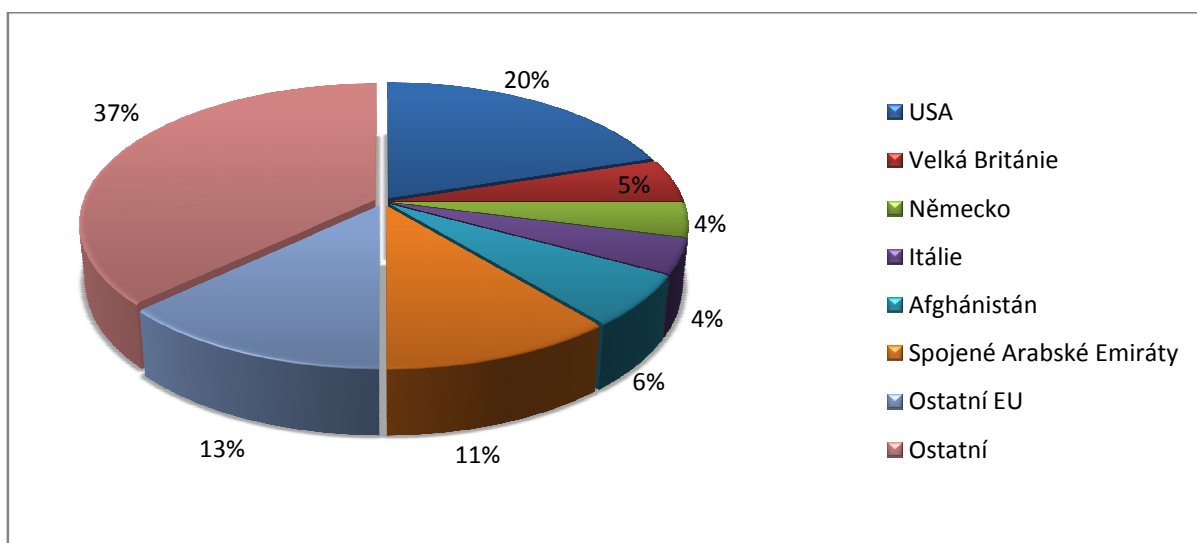
Významnými partnery Pákistánu jsou potom jeho sousedé, a to Afghánistán a Indie, dále pak i Kuvajt a Spojené arabské emiráty a také země Evropské unie.

⁴⁷ <http://www.businessinfo.cz/cz/sti/pakistan-financi-a-danovy-sektor/5/1001468/#sec5>

⁴⁸ <http://www.doingbusiness.org/exploretopics/payingtaxes/Details.aspx?economyid=147>

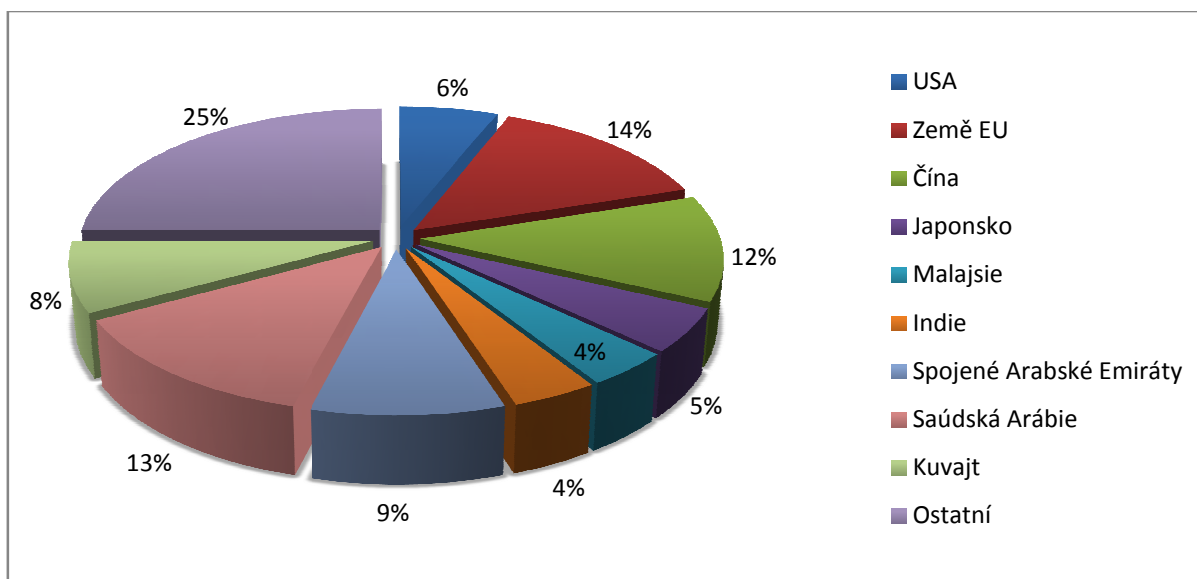
⁴⁹ <http://www.paktribune.com/business/newsdetail.php?nid=4265>

Graf 1 – Exportní partneři (2007 – 2008)

Zdroj: <http://www.pakboi.gov.pk/r-wise.htm>

Graf 2 - Importní partneři (2007 – 2008)

Zdroj: <http://www.pakboi.gov.pk/r-wise-i.htm>

Na složení komoditní struktury se v roce 2007 – 2008 nejvíce podílely bavlna a bavlněné výrobky, na které připadlo 54,7 % importu. Dále to byla rýže (7,1 %) a kůže (6,1 %), umělé textilie (2,9 %) a sportovní zboží (1,6 %).⁵⁰

Na vývozu se v roce 2007/2008 nejvíce podílely 26,5 % ropa a ropné produkty, dále 18,4 % strojírenské zařízení (bez dopravních zařízení) a 12 % chemikálie. Samotné dopravní zařízení tvořilo 5,7 % exportu.⁵¹

⁵⁰ <http://www.businessinfo.cz/cz/sti/pakistan-zahranicni-obchod-zeme/6/1001468/>

Z následující tabulky můžeme vidět, jak se vyvíjela obchodní bilance v období od roku 2001 do dubna roku 2009. V Pákistánu převládá vývoz nad dovozem, což se odráží na záporném saldu obchodní bilance, které se rok od roku zvyšuje.

Tabulka 5 – Zahraníční obchod Pákistánu

Ukazatel	2001 - 2002	2002 - 2003	2003 - 2004	2004 - 2005	2005 - 2006	2006 - 2007	2007- 2008	06/2008 – 04/2009
Export (mld. USD)	9,13	11,16	12,31	14,39	16,47	17,01	19,22	17,15
Import (mld. USD)	10,34	12,22	15,59	20,6	28,58	30,54	39,96	31,37
Saldo (mld. USD)	-1,21	-1,06	-3,28	-6,21	-12,11	-13,53	-20,74	-14,22

Zdroj: <http://www.pakboi.gov.pk/eco-ind.htm>

1.8 Náboženství – islám⁵²

Islám je náboženství, jež vyznává pouze jediného Boha, je tedy monoteistickým náboženstvím. Vzniklo v 7. století n. l. (přesněji 570-632 n. l.) a je rozšířeno zejména v Asii a Africe. V dnešní době má ale islám přívržence i jinde po světě a jejich celkový počet činí přes miliardu (1 – 1,8 miliardy), což znamená, že islám je hned po křesťanství druhé nejrozšířenější náboženství.

Islám vznikl na západním pobřeží Arabského poloostrova na základě učení proroka Muhammada, v němž lze najít prvky judaismu, křesťanství, zarathuštrismu a některých staroarabských kultů. Kniha, která bývá srovnávána s Biblí jakožto „svatá kniha islámu“ a obsahuje toto učení, se nazývá Korán. V něm je zaznamenáno poselství, která Muhhamadovi skrze archanděla Gabriela sdělil sám Alláh.

Korán je rozdělen do 114 súr a zahrnuje předpisy, které upravují život jednotlivce i islámské společnosti (umma). Podstatou islámu je víra v jediného Boha (Alláha), v nesmrtelnost duše, v poslední soud a posmrtnou odměnu člověka, který je

⁵¹ <http://www.businessinfo.cz/cz/sti/pakistan-zahranicni-obchod-zeme/6/1001468/>

⁵² předmět SMS534 - prof. PhDr. Zuzana Lehmannová, CSc.

odpovědný za své jednání (posmrtná odměna v ráji nebo trest v pekle). Muslimům je uloženo dodržování pěti základních zásad (tzv. pilíře islámu).⁵³

Prvním z nich je šaháda, neboli vyznání víry. Muslimové věří v jednoho Boha Alláha, a v to, že Muhammad je jeho posel. V překladu tato formule zní: „Není boha kromě Alláha; Muhammad je Alláhův posel.“ Tu muslimové opakují někdy i při motlitbách.

Druhým pilířem islámu je salát, který zavazuje muslimy pětikrát denně se pomodlit – za úsvitu, v poledne, odpoledne, za soumraku a také v noci. Tyto motlitby musí být vykonávány podle pravidel. Před motlitbou si musí muslim vypláchnout ústa, vyčistit nos, opláchnout tvář, umýt si ruce až po lokty, nohy ke kotníkům a teprve poté se může začít modlit směrem k Mekce.⁵⁴

Třetím je zakát neboli náboženská daň z majetku a z příjmů, určená k dobročinné pomoci. Podle druhu (ze stříbra, zlata, z dobytka atd.) se rozlišuje zakát ve výši 2,5 %, 5 % a 10 % výnosu. Ten se pak odevzdává chudým, potřebným, lidem na cestách, úředníkům pověřeným jejich výběrem, otrokům, kteří potřebují prostředky na vykoupení z otroctví atd.⁵⁵

Čtvrtým pilířem je saum, neboli půst, který muslimové dodržují během Ramadánu, a to devátý měsíc lunárního kalendáře. Přesněji se jedná nejenom o zdržení se jídla, ale i pití a pohlavního styku, a to vždy od svítání do soumraku. Saum musí dodržet všichni muslimové, kteří jsou zdraví, výjimku pak tvoří např. staří lidé, těhotné nebo kojící ženy a také třeba děti. Půst prospívá zdraví, ale je i nejlepším způsobem sebeočisty, sebepoznání a posílení vůle.

Pátým a tedy posledním pilířem islámu je hadždž, který je výrazem pro pouť do Mekky. Ta leží v Hidžádu v Saudské Arábii a je posvátným místem pro muslimy. Právě tady se narodil a působil prorok Muhammad, než byl nucen odejít do Mediny. Mekku by měl aspoň jednou za život navštívit každý muslim, který má na tuto pouť finance a je jí fyzicky schopen zvládnout, nebo popřípadě tímto úkolem pověřit svého zástupce. Po absolvování pouti je pak muslimovi přidělen čestný titul hádždž.

Islám tvoří dvě základní větve – sunité a šiité a k rozdělení došlo po smrti proroka Muhammada. Sunité po jeho smrti pojali za nástupce Abú Bakra, zatímco

⁵³ http://www.islamweb.cz/objevte_islam/12.htm

⁵⁴ http://www.islamicnetwork.com/index.php/weblog/comments/principles_of_islam/

⁵⁵ http://www.islamicnetwork.com/index.php/weblog/comments/principles_of_islam/

šíité pojali za nástupce Muhammada jeho zetě Alího. Šíité tvoří asi jen 15 % všech muslimů, zbytek jsou sunnité.

V Pákistánu fungují i šíitské sekty, mezi nejznámější patří ahmádovci a ismáílovci, někdy nazývaní ágáchánovci podle Karíma Ágá Chána, který stojí v čele této sekty.

2 Obchodní jednání

2.1 Etiketa obchodního jednání

Při obchodování s pákistánskou firmou je dobré znát několik pravidel, kterými se Pákistánci řídí, aby se předešlo nedorozuměním či neúspěšnému ukončení spolupráce. Ta probíhá ve zcela přátelském duchu i přesto, že jsou dodržovány jisté formality. Znalost zvyků pákistánských obchodníků a jejich taktik napomůže k efektivnější a úspěšné vzájemné spolupráci.

2.1.1 Jednací jazyk

Jednacím jazykem je nejčastěji angličtina, která je společně s urdu úředním jazykem v Pákistánu.⁵⁶ Mezi místními obchodníky bývá používán právě jazyk urdu, který spojuje všechny 4 provincie.

2.1.2 Vizitky

Vizitky bývají nejčastěji dvoustranné, jedna strana psaná v angličtině a druhá v urdu. Běžně se na vizitce nepoužívají tituly Bc., Ing., ale pouze nejvyšší titul PhD. Dále jsou na vizitkách vyznačeny vojenské hodnosti jako např. generál nebo kapitán. Velikost vizitek je klasická 6 x 9 cm, a na vysokou kvalitu se příliš důraz neklade. Vizitky se předávají podle zvyku země obchodního partnera, většinou je to ale automaticky při představování. Co se týče vizitek diplomatů, předkládají se pouze na vyžádání.

Vizitka se zásadně předává z ruky do ruky, po převzetí by se jejímu obsahu měla věnovat chvíle pozornosti, neměla by zůstat naprosto bez povšimnutí, a následně se ukládá do kapsy nebo do peněženky. Položení vizitky na stůl by se dalo pokládat za znamení nezájmu a mohlo by být považováno za urážku. Do vizitek se rovněž nic nevpisuje, poznámky je možno připsat až v nepřítomnosti partnera.⁵⁷

Na vizitce se uvádí titul, jméno, příjmení a připojuje se význam titulu. Dále se připojuje adresa, telefonní číslo, email, na obchodní vizitce jméno společnosti,

⁵⁶ AIESEC, Obchodní zvyklosti, 4. vydání, AIESEC LC Ostrava 1999

⁵⁷ Na základě konzultace s Ing. Zeeshan Mahmood, ZETA Praha, Ltd.

její adresa, telefonní číslo, fax a internetové stránky společnosti. V případě obchodních vizitek se již neuvádí soukromá adresa majitele vizitky. Naopak jsou navíc tištěny např. ve firemních barvách, či bývá vyobrazeno logo firmy. Na diplomatických je samozřejmě vyznačí funkce diplomata a nesmí chybět označení úřadu.

2.1.3 Oslovování

V Pákistánu se jednání vedou ve větší míře v jazyce anglickém, který nerozlišuje tykání od vykání. V urdu je to naopak rozlišováno a nebývá vhodné tykání nabízet při prvním setkání. Je k němu možno přistoupit po nějaké době a stává se to pouze mezi místními, protože cizinci používají jazyk anglický. V kruhu rodinném k tykání dochází, starší tyká mladšímu ale mladší staršímu nikdy, i pokud se jedná o sourozence.

Oslovuje se stejně jako v anglicky mluvících zemích, rovněž se při oslovování užívá nejvyšší akademický titul doktor nebo jiné tituly (advokát, generál, plukovník). Je všeobecně známo, a to nejen v Pákistánu, že ve styku se zahraničními partnery je důležitá správná a tedy přesná výslovnost jmen partnerů. Jména by se neměla přizpůsobovat naší výslovnosti nebo se nějak komolit. Nejlepším možným řešením je v tomto případě zjistit si dopředu, jak se dané jméno vyslovuje.

2.1.4 Pozdrav

Stejně jako ve světě, i v Pákistánu je nejčastějším pozdravem podání pravé ruky. Levá ruka se nepodává, je obecně považována za nečistou. Ruku podává osoba starší, osoba na vyšší pozici a žena muži, a to bez ohledu na to, zda je starší nebo mladší. Při soukromé návštěvě muži ženy pouze pozdraví a předají dar, ruku nepodávají, při obchodním jednání či jiné společenské příležitosti se ruka ženě podává. Při pozdravu si Pákistánci nedávají polibek na tvář ani se nepoplácávají po ramenou.⁵⁸

⁵⁸ Na základě konzultace s Ing. Zeeshan Mahmood, ZETA Praha, Ltd.

2.1.5 Pozvání na oběd či na večeři

Při obchodní cestě do Pákistánu může nastat situace, kdy je obchodník pozván místními obchodníky na oběd či večeři. Bývá to velmi častým jevem, dopolední jednání ne zřídka pokračuje obědem. Pákistánci se v tomto ohledu o své obchodní partnery velmi dobře starají. Pokud se jedná o významné hosty nebo o partnery, se kterými se znají delší dobu a mají přátelské vztahy, je upřednostňována společná večeře před obědem. V tom případě je nutné vědět, že večeře bývá podávána mnohem později, než jsme tomu zvyklí my. Pákistánci většinou večeří pozdě, okolo 23 hodiny, ale tuto dobu upravují vzhledem k tomu, koho na večeři pozvou, takže je možné, že se večeře může podávat již například kolem 21 hodiny.⁵⁹

Při jídle se nejčastěji používá vidlička a lžíce, na kterou nabírají zejména omáčky, k dispozici je ale i nůž. Pokud se jedná o večeři v kruhu rodinném nebo v kruhu blízkých přátel, jedí Pákistánci některá jídla přímo rukama, a to zejména „čapatí“ (placka) a k tomu si nabírají lžičkou např. omáčku. Jak jsem již uvedla dříve, používá se ale pouze ruka pravá, stejně jako při představování.

Při obchodním obědě a večeři v restauraci se dodržují běžná pravidla stolování. Ke stolu se usedá podle pokynů hostitele nebo podle předem připraveného zasedacího pořádku. První si ke stolu usedne hostitel a až pak osoby společensky starší, jedna po druhé. Během jídla by se přítomní měli vyvarovat hlasitých projevů, které zde nejsou běžné. Před jídlem je téměř pravidlem poděkovat Bohu slovem „Bismirlah“, což zároveň plní funkci přání dobré chuti.⁶⁰

2.1.6 Dary

Při soukromé i obchodní návštěvě je vhodné přinést s sebou nějakou pozornost, dárek. Pokud se jedná o soukromou návštěvu, nejběžnějším dárkem místních jsou sladkosti a ovoce, nejčastěji mango, meloun, nebo rovnou košík s různými druhy ovoce.⁶¹ Při obchodní návštěvě ženu neurazí kytice, muže upomínkový předmět. Takový dárek se většinou dává v poslední den pracovní návštěvy a Pákistánci cizince obdarovávají často koženým zbožím – taškou,

⁵⁹ AIESEC, Obchodní zvyklosti, 4. vydání, AIESEC LC Ostrava 1999

⁶⁰ Na základě konzultace s Ing. Zeeshan Mahmood, ZETA Praha, Ltd.

⁶¹ Na základě konzultace s Ing. Zeeshan Mahmood, ZETA Praha, Ltd.

peněženkou, dále čajovou soupravou, koberečkem, předmětem z mědi nebo mramoru.⁶²

Při obdarování cizinců předmětem z České republiky je nutné myslet na to, aby dárek odrážel naši kulturu či souvisel s oblastí, ve které firma podniká.

Vhodnými jsou například výrobky z porcelánu nebo skla, v žádném případě se nedaruje alkohol. Jako firemní pozornost mohou být darovány pera, diáře nebo klíčenky. Při opakovaném styku s obchodním partnerem je lepší si rovněž vést evidenci o darovaných předmětech, aby nenastala situace, kdy darujeme podobný nebo dokonce totožný dárek dvakrát.

2.1.7 Oblékání

Na obchodní či jiné formální schůzky nosí muži kvalitní oblek a kravatu dle západních zvyklostí. Stejně tak tomu je např. u studentů, zaměstnanců v bankách aj., kteří nosí klasické kalhoty, košili a kravatu. Na neformální setkání či ve volném čase nosí muži naopak tradiční volné kalhoty zvané „šalvar“ a delší košili „kamiz“. Vždy záleží na tom, s kým jednájí či v jaké firmě působí. V zahraniční firmě je běžný evropský styl oblékání, ten je ale poněkud nákladnější než tradiční oblečení.

Ženy v žádném případě nenosí přiléhavé oblečení, naopak mají zakryté nohy i paže. Místní ženy nosí rovněž šalvar, který má odlišný střih než šalvar pánský, kamiz a šátek přes hlavu. V teplých ročních obdobích nebo také na doma se nosí „dupata“, což je lehký, bavlněný šátek, v zimě se nosí „čádr“, který je tlustší, teplejší, a velký, žena si jím přikrývá i tělo. Na formální schůzky ženy nosí sárí, a to včetně státních návštěv.⁶³

Zahraniční obchodníci si na jednání oblékají kalhoty, košili a kravatu, pokud je období poněkud chladnější obléká si i sako. Ženy cizinky by měly dbát na pravidla místních a rovněž nenosit odhalující, vyzývavé přiléhavé oblečení a zakrýt si paže a nohy.⁶⁴

⁶² Na základě konzultace s Ing. Zeeshan Mahmood, ZETA Praha, Ltd.

⁶³ Na základě konzultace s Ing. Zeeshan Mahmood, ZETA Praha, Ltd.

⁶⁴ AIESEC, Obchodní zvyklosti, 4. vydání, AIESEC LC Ostrava 1999

2.2 Formy jednání

2.2.1 Vstup na pákistánský trh

Tato kapitola bude obsahovat výhody spojené se vstupem právě na pákistánský trh, který svým strategickým umístěním nabízí řadu možností k investování.

Pákistán je jednou z nejrychleji rostoucích ekonomik, jejíž tempo růstu se v roce 2005 dostalo na 8,4 %. Atraktivita tohoto místa je vidět ze zvyšujícího se počtu zahraničních investic, také nabízí pracovní sílu schopnou dohodovat se anglicky a pracovat na vysoké úrovni. „Pákistán leží přímo v srdci Asie a je branou jak ke středoasijským zemím oplývajícím energetickým bohatstvím, tak k finančním centrům Perského zálivu a k ekonomicky vyspělým státům Dálného Východu“.⁶⁵

Z důvodu snahy o ekonomický a sociální rozvoj a zvýšení konkurenceschopnosti Pákistánu bylo založeno Investiční oddělení a Investiční Rada (Investment Division & Board of Investment, ID & BOI), která má za cíl podpořit zlepšení investičního prostředí, pomoci společnostem a investorům, kteří hodlají investovat v Pákistánu, působí jako kontaktní místo ke styku pro budoucí investory, poskytuje informace o investičních příležitostech a pomáhá společnostem hledajícím partnery pro společné podnikání.

Přeměna pákistánské ekonomiky byla rovněž podpořena reformami, které zahrnovaly privatizaci, liberalizaci a deregulaci. Vstup na pákistánský trh byl v rámci liberalizačního procesu téměř zcela uvolněn a v této době existují pouze čtyři odvětví, která vyžadují účast státu: zbraně a munice, radioaktivní materiály, výbušniny a tisk cenin.⁶⁶

Zatímco neexistují skoro žádné bariéry vstupu na pákistánský trh, existují určitá rizika se vstupem spojená. Těmito riziky je všudypřítomná korupce státních úředníků a nestabilní politická situace. Hospodářskou spolupráci s jinými státy nepříznivě ovlivňuje realizace hospodářských reforem, jejichž efektivita není vysoká, a mimotarifní bariéry.⁶⁷

⁶⁵ <http://www.pakboi.gov.pk/5keyreasons.htm>

⁶⁶ <http://www.businessinfo.cz/cz/sti/pakistan-investicni-klima/9/1001468/#sec1>

⁶⁷ <http://www.businessinfo.cz/cz/sti/pakistan-zakladni-informace-o-teritoriu/1/1001468/#sec10>

2.2.2 Investiční příležitosti

Zahraniční investice, které putují do Pákistánu, se týkají zejména těchto odvětví⁶⁸: těžba ropy a plynu, energetika, IT a telekomunikace, zemědělství, farmaceutický průmysl, těžba minerálů, infrastruktura, stavebnictví, strojírenství, cukrovarnický, textilní a automobilový průmysl.

Mezi stabilní investory v Pákistánu patří USA, Velká Británie, dále také Spojené arabské emiráty, Japonsko, Čína, Saudská Arábie aj. V tabulce č. 1 vidíme příliv přímých zahraničních investic (PZI) dle zemí, přičemž investice plynoucí od investorů z Hong Kongu jsou oddělené od investic zbytku Číny.

Tabulka 6 - Přímé zahraniční investice dle zemí (mil. \$)

Země	2002-2003	2003-2004	2004-2005	2005-2006	2006-2007	2007-2008	2007-2008 (červenec - leden)	2008-2009 (červenec - leden)
USA	211.5	238.4	325.9	516.7	913.1	1,309.3	957.3	522.8
Velká Británie	219.4	64.6	181.5	244.0	860.1	460.2	193.6	189.2
Spojené Arabské Emiráty	119.7	134.6	367.5	1,424.5	661.5	588.6	279.6	119.5
Japonsko	14.1	15.1	45.2	57.0	64.4	131.2	78.4	50.6
Hong Kong	5.6	6.3	32.3	24.0	32.6	339.8	70.4	85.1
Švýcarsko	3.1	205.3	137.5	170.6	174.7	169.3	99.0	190.8
Saudská Arábie	43.5	7.2	18.4	277.8	103.5	46.2	27.9	(0.5)
Německo	3.7	7.0	13.1	28.6	78.9	69.6	54.4	33.7
Jižní Korea	0.2	1.0	1.4	1.6	1.5	1.2	0.5	1.1
Norsko	0.3	146.6	31.4	252.6	25.1	275.0	20.4	64.3
Čína	3.0	14.3	0.4	1.7	712.0	13.7	10.1	(16.8)
Ostatní	173.9	108.6	369.3	521.9	1,512.2	1,748.7	763.7	1,347.9
Celkem	798.0	949.0	1523.9	3521.0	5139.6	5,152.8	2,555.3	2,587.7
Výnos z privatizace	176.0	198.8	363.0	1540.3	266.4	133.2	133.2	0.0
PZI bez výnosů z privatizace	622.0	750.2	1,160.9	1,980.7	4,873.2	5,019.6	2,422.1	2,587.7

Zdroj: <http://www.pakboi.gov.pk/foreign-invest.htm>

⁶⁸ <http://www.pakboi.gov.pk/sectors.htm>

2.2.3 Příprava jednání a vhodná doba jednání⁶⁹

Příprava je zcela nepostradatelnou součástí celého obchodního jednání a je na ni kladen velký důraz. Pákistánci mají ve zvyku se o své obchodní partnery postarat takovým způsobem, aby ani v nejmenším nepociťovali žádný nedostatek. Pečlivou přípravou k samotnému jednání se také snižuje procento možného neúspěchu a tím pádem se zvyšuje pravděpodobnost úspěšného zakončení celého procesu. Při přípravě je důležité znát, kolik lidí se jednání bude účastnit, připravit program obchodního jednání, zajistit občerstvení a dary a připravit si veškeré informace, které mohou napomoci ke zdárnému završení. Všechny tyto věci jsou zařizovány ze strany hostitele. Ten mimo jiné musí zajistit i ubytování pro hosta ve vhodném hotelu, odpovídající úrovní i službami funkci, kterou obchodní partner zastává, a také pro něj musí zajistit dopravu po celou dobu jeho pobytu. Host bývá osobním řidičem vyzvednut na letišti a od té doby je mu téměř vždy k dispozici až do chvíle, než ho opět vysadí na letišti. Je tomu tak i v případě, když jednání nedopadne úspěšně.

Jednání by mělo být také zhruba měsíc před samotným jednáním potvrzeno dopisem, telefonicky, faxem nebo e-mailem. Schůzka se nejčastěji domlouvá na pozdní ráno nebo až po obědě, někdy dojde ke spojení pracovní schůzky s neformálním obědem, po kterém následuje samotné jednání. Důvod, proč schůzky neprobíhají hned od rána je, že Pákistánci, pokud je to možné, rádi tráví čas určený pro snídani s rodinou, proto k pracovní snídani téměř nedochází. Při plánování schůzky musí být brány na zřetel také dny pracovního klidu a svátky jak státní, tak náboženské.

2.2.4 Průběh obchodního jednání⁷⁰

Úvodní fáze jednání je věnována představení stran, neformálnímu rozhovoru a seznámení s programem jednání. Pákistánská kultura patří mezi kulturu monochronickou, kde je kladen důraz na dochvilnost. Obchodní partner by měl na schůzku přijít včas, zpoždění se příliš netoleruje a je přijímáno negativně.

K jednání dochází buď v sídle některé z jednajících stran, nebo na neutrální půdě. Nejčastěji to bývá v kanceláři hostitele, pokud se jedná o pákistánského obchodníka. Na rozdíl od obchodníků ze západu nemají Pákistánci ve zvyku pořádat

⁶⁹ Na základě konzultace s Ing. Zeeshan Mahmood, ZETA Praha, Ltd.

⁷⁰ Na základě konzultace s Ing. Zeeshan Mahmood, ZETA Praha, Ltd.

jednání v konferenční místnosti, nýbrž ve vlastní kanceláři a u vlastního pracovního stolu. Výjimkou je pak schůzka konající se v restauraci. Ve větší míře jsou to právě čeští obchodníci, kteří přijíždí za obchodem do Pákistánu.

Hostitel při příchodu obchodního partnera vždy povstane a pozdraví ho potřesením ruky. Stisk ruky by neměl být příliš dlouhý a silný. Následuje představení obou stran a případných dalších účastníků jednání. Reciprocita v tomto případě nehraje roli, pokud se jedná o menší firmu, jednání se účastní nejčastěji pouze sám majitel firmy bez týmu. Ten dojedná smlouvu a o zbytek se pak postarají jím pověřené osoby. Pákistánci jsou tedy co se rozhodování a vyjednávání týče individualisté. Na druhou stranu, pokud se jedná o společnost větší, jednání se účastní větší počet lidí.

Po představení dochází zpravidla k neformálnímu rozhovoru, hostitel se zeptá partnera na ubytování, jestli byl spokojen se službami hotelu, na plány, které má partner po skončení obchodního jednání, či jiné otázky, které nejsou osobní. Součástí rozhovoru je také lehké občerstvení, jehož součástí bývá většinou čaj, ovocné džusy, ovoce a drobné místní pochoutky. Odmítnutí pohoštění je považováno za nezdvořilé a urážlivé, nutností je si vzít přinejmenším čaj. I přes přísný zákaz alkoholu v zemi bývá v naprostém soukromí nabídnut alkohol.

Jednání začíná zpravidla ten z obchodníků, který obchod navrhuje. Obchodní jednání bývá zdlouhavé a bývá vedeno ve smyslu přesvědčování. Vyjednávání trvá dlouho, ale když se konečně podepíše smlouva, stojí to za to a pákistánský obchodník již nemá tendenci cokoli na smlouvě měnit.

V případě, že se jednání dostane do mrtvého bodu či nastane konflikt mezi jednajícími stranami, schůzka bývá přerušena a pokračování je další den. Často se také stává, že při bezvýchodné situaci se strany domluví na pauze, zajdou si společně na oběd a v jednání se pokračuje později nebo až druhý den.

V případě, že dojde k dohodě a obchod je uzavřen, posílá se nejčastěji obchodnímu partnerovi *dohoda o záměru* („Letter of Intent“). Ta pro pákistánské obchodníky je nejdůležitější a po jejím potvrzení nedochází kolikrát ani k podpisu klasické smlouvy. Pákistánští obchodníci kladou důraz na důvěru, která znamená více než jakákoli smlouva. V případě, že český obchodní partner přiletí do Pákistánu za účelem dohodnutí kontraktu, se samozřejmě smlouva podepisuje rovnou.⁷¹

⁷¹ Na základě konzultace s Ing. Zeeshan Mahmood, ZETA Praha, Ltd.

2.2.5 Strategie a taktiky vyjednávání⁷²

Jak jsem již uvedla, Pákistánci kladou důraz na dobré vztahy a důvěru, proto dávají přednost kooperativní strategii vyjednávání. Jsou připravení ke kompromisu, nevyužívají převahy či síly a jsou ochotni k ústupkům, které neberou jako projev slabosti, naopak jako projev dobré vůle.

Jejich hlavní taktikou vyjednávání je nasazení vysoké ceny s cílem pomalu ustupovat. České firmy často určí počáteční cenu, v které není započtena rezerva v případě dodatečných nákladů. Naopak pákistánský obchodník zpočátku nasadí vysokou cenu, kterou je ochoten v průběhu jednání i výrazněji snížit. Rád vyjednává a obchodování je pro něj jistá citová záležitost. Vyjednávání mu je potěšením a rád také vidí obchodního partnera odcházet ve víře, že se mu podařilo uzavřít výhodný obchod, i když pro samotného pákistánského obchodníka byl obchod ještě mnohem výhodnější.

Mezi další taktiky patří vystupňování situace na poslední chvíli. Jelikož pákistánští obchodníci rádi kličkují a překvapují novými návrhy, není překvapením, že i v poslední chvíli před uzavřením smlouvy, představí návrh jiný, pozměněný. V některých případech funguje i taktika „buď – nebo“ založená na ultimátu, kdy je jasně ukázán negativní přístup k dalším ústupkům.

Bývá zvykem, že z důvodu dobré znalosti anglického jazyka obou obchodních partnerů, se jednání neúčastní tlumočnick. To dává prostor k taktice, při které jedna strana může předstírat nepochopení či zpětně vzít rozhodnutí z důvodu, že správně nepochopila dohodu.

Využívaná bývá i taktika, při které jedna strana předstírá tzv. omezení pravomoci. K tomu dochází zejména v tom případě, pokud má firma pobočky i v jiných zemích, a odkazuje se na to, že pro finální rozhodnutí musí kontaktovat kompetentnější osobu. V takových případech si obchodník může nechat čas na to, aby si vše promyslel a zvážil pro a proti. Často před vlastním jednáním dochází k jednání předběžnému, jež by samotné mělo dospět k dohodě.

Součástí jednání nebyvají ovšem projevy zlostí, rozčilování se, nátlak či nastavení časových limitů. Při styku s pákistánským obchodníkem zlobu nikdy nezpůsobujete, nedáváte jí najevo a podle jejich názoru do jednání nepatří. Neradi se pouštějí rovněž do soudních procesů, proto i v případě porušení smlouvy nepodnikají

⁷² Na základě konzultace s Ing. Zeeshan Mahmood, ZETA Praha, Ltd.

žádné kroky proti dané společnosti, a někteří jsou ochotni s danou firmou v budoucnu dokonce i znovu spolupracovat. Celkové selhání ale nenechávají jen tak bez povšimnutí, reference hrají v Pákistánu velkou roli, a pokud postižená firma vypustí do oběhu referenci negativní, způsobí to kolikrát dané společnosti mnohem větší újmu, než byla částka, kterou společnost měla zaplatit firmě postižené.

2.2.6 Platební a dodací podmínky

Při dodávce zboží je povinnost smluvních stran určena obchodními doložkami INCOTERMS 2000, ze kterých se nejčastěji využívá doložek FOB, kdy na kupujícího přecházejí rizika a náklady při dodání na palubu lodi, do té doby hradí veškeré náklady prodávající, a to včetně jakýchkoli poplatků či daní, a CFR, kdy na kupujícího přecházejí rizika a náklady až v ujednaném místě určení.

Při platebním styku s pákistánskými obchodními partnery jsou využívány celosvětově uznávané platební podmínky a nejčastěji bývá platba prováděna přes neodvolatelný dokumentární akreditiv. Při obchodních stycích s Českou republikou nejsou příliš využívány pákistánské banky, platební styk probíhá prostřednictvím téměř všech evropských či českých bank, velmi se osvědčila banka ČSOB.⁷³

⁷³ Na základě konzultace s Ing. Zeeshan Mahmood, ZETA Praha, Ltd.

3 Kultura a společnost

Obyvatelé Pákistánu jsou velmi přátelští lidé, pro něž má rodina velký význam stejně jako přátelé, kterým v případě potřeby kdykoli pomohou. Individualismus, přílišná touha po soukromí, snaha hromadění hmotného statku je jim cizí a je nahrazena týmovým duchem, otevřeností, duchovními a náboženskými hodnotami. Cizí jim je i přílišná upjatost co se času týče, z našeho pohledu nám jejich přístup může připadat laxní, ačkoliv od obchodního partnera očekávají přesnost a dochvilnost.

Náboženství je u obyvatel Pákistánu běžnou součástí jejich života a to by mělo být všemi návštěvníky respektováno. Před vycestováním do této země je vhodné informovat se o místních zvycích a kulturních odlišnostech, aby se předešlo případným nedorozuměním a nepříjemnostem.

3.1 Témata k rozhovoru

Během rozhovoru je důležité vyhnout se některým tématům, která mohou být choulostivá či by mohla partnera urazit. Neměly by se probírat soukromé věci, týkající se dětí, manželky, platu nebo dokonce sexu. Rovněž je lepší vyhnout se rozhovoru o vztazích Pákistánu s Indií a Izraelem nebo také kritice místní politiky.⁷⁴

Naopak mezi vhodná témata můžeme zařadit počasí, cestování nebo také kulturu. Rozhovor mezi obchodními partnery většinou začíná otázkou, jaká byla cesta, zda je v pořádku ubytování, které místní pro cizince zařídil, zda se dobře vyspal a zda služby hotelu odpovídají jeho požadavkům.

Pákistánci mají přátelskou povahu, rádi se zasmějí a rádi si vyslechnou i vtipy, což ovšem závisí na tom, jaký mají obchodní partneři mezi sebou vztah. Pokud obchodního partnera známe a víme, co si před ním můžeme dovolit, pak je vše v pořádku. Kamenem úrazu ovšem může být odlišný humor národů, který odráží jak jejich přístupy a problémy, tak i vzájemné vztahy jak uvnitř národa, tak k národům jiným.⁷⁵ Proto se ne všichni vždy zasmějí tomu, co připadá vtipné nám, a stane se,

⁷⁴ Na základě konzultace Ing. Haseeb Khan, CSc., Střední škola mezinárodních a veřejných vztahů, Praha

⁷⁵ Šroněk, Ivan: Etiketa v obchodě a v podnikání, Management Press, Praha 1992, ISBN - 80-85603-08-X, str. 101

že některé věci za zábavné nepokládají, ba je považují za urážející. Vtipy by se rozhodně neměly týkat výše uvedených nevhodných témat k rozhovoru, a to zejména tematiky sexu.

3.2 Nonverbální komunikace

Při obchodním jednání je normální, že Pákistánci téměř nikdy nejdou přímo k věci a rádi velmi dlouho vyjednávají, než jsou opravdu spokojeni s výsledkem. Přístup „přímo k obchodu“, jak je uváděno v některých publikacích, tedy nevystihuje způsob, jakým jsou jednání vedena. Měli bychom počítat s delším trváním a vymezit si určitou časovou rezervu. Během jednání si lze všimnout jejich velmi výrazné gestikulace, kterou doplňují svoji řeč. Důležité je uvědomit si, jaké informace svými gesty naznačují, a také to, že pohyby rukou při rozhovoru jsou pro ně naprosto přirozené. Stejně výrazná jako gestikulace rukou je i mimika v obličeji a pohyb očí. Do těch se většinou nedívají přímo nebo po delší dobu, a protože jejich pohyb je při hovoru tak rychlý jako pohyb rukou, není k tomu ani příležitost.

Co se týká interpersonální vzdálenosti, Pákistánci mají ve zvyku si udržovat jistý odstup. Během schůzky je fyzický kontakt pouze na začátku a konci jednání, kdy si obchodní partneři potřesou rukou.⁷⁶ Stejně jako při pozdravu není běžné poplácávání po zádech či jiný podobný kontakt. Oční kontakt je důležité během konverzace udržovat, avšak výjimkou je upřený pohled. Ženy se očnímu kontaktu zásadně vyhýbají.

3.3 Postavení ženy ve společnosti a v obchodu

Není příliš mnoho pákistánských žen, které by se pohybovaly v obchodu či podnikání. Mezi oblasti, ve kterých naopak vynikají, patří lékařství, cestovní ruch, bankovníctví a finanční sféra, vysoké procento žen působí v oblasti vzdělávání – až 90 % profesorů jsou ženy, své uplatnění nachází také v leteckých společnostech jako asistentky nebo letušky, ve státních institucích jako úřednice, v médiích a také v módním průmyslu, kdy navrhují oblečení především pro ženy.⁷⁷

⁷⁶ Na základě konzultace Ing. Haseeb Khan, CSc., Střední škola mezinárodních a veřejných vztahů, Praha

⁷⁷ Na základě konzultace s Ing. Zeeshan Mahmood, ZETA Praha, Ltd.

Právo na vzdělání zejména na vesnicích a v chudých oblastech spousta žen nevyužívá a některé ani nemohou, často brzy odchází ze školy, aby pomáhaly v domácnosti či na polích. Pokud se jim vzdělání dostane, velké množství žen se po svatbě kariérního růstu vzdá ve prospěch rodiny, které se věnují naplno.

Postavení ženy ve společnosti je dáno především hodnotami, které vychází z islámského náboženství, a také se liší podle společenských vrstev. Podle zdrojů mají pákistánské ženy ve srovnání s jinými muslimkami lepší postavení, a to i přesto, že jsou určitým způsobem podřízeny muži. V rozporu s předchozí větou jsou ovšem informace, které ukazují na násilí páchané na pákistánských ženách. Rovnost mezi mužem a ženou má zajišťovat ústava, avšak realita je v některých případech poněkud jiná. Až okolo 70 % pákistánských žen je podle průzkumu pákistánských ženských organizací obětmi domácího násilí, velmi časté jsou zprávy o znásilnění a zabití žen z důvodů, mezi které patří svatba z vlastní vůle či neuposlechnutí manžela nebo rodiny, známé jsou také zprávy o vylití kyseliny do obličeje ženy. Domácí násilí bývá společensky tolerováno a neexistuje proti němu žádný zákon, pokud útok nekončí vážným ublížením na těle či smrtí. Pákistánská komise pro lidská práva, která monitorovala v Láhauru místní tisk, zaznamenala 717 znásilnění žen. 65 % tvoří mladé dívky (mezi oběťmi jsou i osmileté dívky), v 30 % případů se jednalo o hromadné znásilnění. Od ledna roku 1997 do února roku 1998 bylo zabito, znásilněno nebo uneseno 1130 žen.⁷⁸ Není divu, že je tomuto tématu věnována stále větší pozornost.

V konzervativnějších částech Pákistánu není možné, aby žena s cizím mužem vůbec rozprávěla, ženy jsou zahalené téměř od hlavy k patě, naproti tomu billboardy jsou plné krásných, nezahalených a nalíčených dívek. Jde jasně cítit snaha o emancipaci žen a přímo úměrně s tím sílí tlaky na zachování tradic. Západní vliv a vliv médií je vnímán škodlivě a je patrný i nátlak na odchod západních humanitárních organizací. Postavení žen je dáno náboženstvím i kulturou vycházející z minulých generací. Obě tyto části jsou tak silně propojené, že mezi nimi nelze najít hranici.⁷⁹

⁷⁸ <http://new.ecn.cz/soc/Texts/tema/Islam/Islam-index.html#pakistan>

⁷⁹ Český rozhlas 1 – Radiožurnál, pořad: Výzvy přítomnosti, datum: 21. 5. 2006

3.4 Rodina⁸⁰

Rodina hraje v pákistánské společnosti velký význam, je to základ, má velkou hodnotu. Typická pákistánská rodina je velmi rozvětvená, má vysoký počet členů a každý z nich má důležitou roli v rámci rodiny.

Otec rodinu zabezpečuje a živí ji. A to nejen manželku a děti, ale i rodiče, prarodiče a jiné příbuzné. Muž může mít manželky několik, podmínkou ovšem je, že musí plně a rovnoměrně zabezpečit všechny manželky a stejně tak všechny své děti. Možnost mít až čtyři manželky však v dnešní době využívá pouze málo mužů.

Žena se naopak stará o rodinu ne po finanční stránce, naopak často zůstává doma a stará se o děti. Veškeré finanční náklady poté v plné míře hradí muž a ženy se stávají v tomto smyslu na muži závislé. Starším členům rodiny je prokazována patriční úcta, často je o ně ve stáří postaráno jejich potomky, kteří k nim chovají veliký respekt.⁸¹

Děti mají také v rodině své důležité postavení, jsou považovány za dar od Alláha a rodina do nich v nízkém věku vkládá velké naděje. Pákistánské děti zůstávají u rodičů dlouho a není na ně kladeno tolik požadavků. Jsou vychovávány volněji než děti u nás a je jim dávana větší volnost. V určitém věku však děti musí začít pomáhat v domácnosti, to bývá také důvod, proč děti odchází ze školy ještě před ukončením povinné školní docházky. To se ve větší míře týká zejména dívek.

Tradice a náboženské zvyklosti se odráží i v charakteru svazku manželského, jehož podstatou je vzájemná láska, úcta a péče o děti. Svatba se koná v domě nevěsty, ženicha nebo v mešitě a k jeho uzavření je kromě budoucích manželů třeba jen přítomnosti dvou dalších svědků starších osmnácti let. Svatba je stejně jako u nás pro rodinu významnou událostí, které předchází přípravy a často bývá opravdu velmi finančně náročná. Kvůli vysokému počtu svatebních hostů, díky čemuž se rodina zadlužuje, je počet omezen až na patnáct. Svatbě předchází manželská smlouva, kde manžel dopředu určí výši daru budoucí manželce, první část je ženě dána ještě před svatbou, aby se na ni mohla náležitě připravit, a druhou část získá při porušení manželské smlouvy.

⁸⁰ Marek, Jan: Pákistán, Libri, s.r.o., Praha 2002, ISBN 80-7277-142-6

⁸¹ Na základě konzultace Ing. Haseeb Khan, CSc., Střední škola mezinárodních a veřejných vztahů, Praha

V Pákistánu se stále udržuje tradice, kdy rodiče dopředu vybírají vhodného manžela pro dceru, a to často v době, kdy jsou dívky ještě malé. Věková hranice, kdy se mladí lidé mohou vzít, je 18 let. Ne zřídka dochází ke sňatku mezi příslušníky rodiny a ve věku nižším, než je určená hranice.⁸²

Bývá zvykem, že po svatbě žena žije v domě manžela a ne naopak. Zde se mu podřizuje stejně tak jako jeho matce či jiným ženám starším než je ona sama.

Pokud manželství neklape, zřídka se stává, že by se páry rozváděly, a pokud se chce žena rozejít s mužem, je proces komplikovaný.

3.5 Pákistánská kuchyně⁸³

Pákistánská kuchyně se liší region od regionu a je tedy velmi rozmanitá. Jídlo je většinou velmi kořeněné a bohaté svou chutí. Kuchyně v oblasti Sindh a Pandžábu je velmi podobná kuchyni na severu Indie a je často velmi ostrá, naopak v provinciích Balúčistán, Severozápadní pohraniční provincii a dále v Severní oblasti a Azád Kašmír je používáno jemnější koření a poněkud méně oleje.

V pákistánské kuchyni hraje maso, které si bohužel nemohou dovolit naprosto všichni, dominantní roli, nejoblíbenější je skopové, kuřecí a kozí, zatímco vepřové se v pákistánské kuchyni kvůli náboženskému vyznání vůbec nevyskytuje. Maso bývá často podáváno s hodně pálivou omáčkou a také s rýží nebo chlebem.

Chléb (rotí), který oproti našemu chlebu, vypadá spíše jako placka, je spolu s rýží základem pákistánského jídelníčku. Rotí je často připravené v tradiční hliněné peci zvané tandúr a je ho několik druhů: Čapatí (chapati), Nán (nagan), Tandúr (tandoor), Roghni naan, Sheermal, Taftan aj. Čapatí je tenký, pšeničný, nekvašený domácí chléb, Nán je naopak silnější a kvašený, připraven z bílé mouky. Roghni naan je navíc posypán sezamovými semínky s nepatrným množstvím oleje na povrchu. Chléb Tandúr je oblíbený v celém Pákistánu, je pečen v hliněné peci a může být podáván téměř ke všemu. Sheermal je podáván především na svatbách, těsto obsahuje i mléko a máslo a bývá přislazován. Taftan je kvašený chléb se šafránem a kardamomovým práškem, který bývá také pečen v hliněné peci.

⁸² http://www.rozhlas.cz/leonardo/svet/_zprava/444993

⁸³ Marek, Jan: Pákistán, Libri, s.r.o., Praha 2002, ISBN 80-7277-142-6

Běžným jídlem je Dahl nebo Sabzee, kdy Dahl je fazolová, čočková nebo hrachová kaše a Sabzeeje nakrájená zelenina připravená na oleji. Luštěniny a zelenina jsou často součástí jídelníčku a to hlavně z důvodu cenové dostupnosti. Tyto pokrmy se podávají právě s Čapatí nebo s Nánem. Dalšími pokrmy, které jsou velmi známé, jsou například dušené hovězí Nihari, rýžový pokrm s masem či zeleninou Biryani, dále Sajji, což je jehněčí maso plněné rýží, Karahi sestávající se ze skopového nebo kuřecího masa uvařeného v rajčatové omáčce, kuřecí nebo skopové Tikka, Sheekh Kebab, Bihari Kebab a kořeněné dušené kozí maso Čakna.

Dezertů má pákistánská kuchyně mnoho, nejoblíbenější jsou Gulab Jaman, Barfi a různé druhy Halva, pak také Kulfi, Faloodah, Kheer a Ras Malai.

Z nápojů se nejčastěji pije obyčejná voda nebo ovocné šťávy a také čaj (chai). Populární je jak silný černý s mlékem tak i zelený, v Kašmíru pak růžový čaj. Ten je ovšem slaný, někdy podávaný s trochou šafránu. Toho roste nejvíce právě v Kašmíru, je ovšem dosti drahý.⁸⁴

Alkohol je zakázaný a jeho požívání je trestné, a konzervativnější část obyvatelstva toto pravidlo zásadně dodržuje. Stává se ovšem, že právě alkohol bývá nabídnut zahraničním obchodním partnerům, nedochází k tomu ovšem na veřejnosti.

3.6 Pracovní den a svátky

Pracovní doba je odlišná pro banky, obchody a státní instituce. Banky otvírají již kolem 9 hodiny ránní stejně tak jako jiné státní instituce a bývají otevřené zhruba do 17 hod. Během dne mívají zavřeno z důvodu polední přestávky od 12 do 13 hodin v zimě a do 14 hodin v létě. Některé obchody otvírají v 10 hodin, většina má ale otevírací dobu od 11 do 23 či 24 hodin.

Banky a kanceláře jsou otevřené každý den kromě pátku, kdy je otevřeno pouze do 12 hodin, a taky kromě neděle, kdy je volno celý den. Sobota je běžným pracovním dnem a pátek je brán za den pracovního klidu. Ten platí i pro většinu obchodů, které mají v pátek odpoledne zavřeno, na rozdíl od jiných institucí jsou ale obchody v neděli po celý den otevřené.

⁸⁴ Na základě konzultace Ing. Haseeb Khan, CSc., Střední škola mezinárodních a veřejných vztahů, Praha

Mezi dny pracovního klidu patří rovněž níže uvedené oficiální státní svátky⁸⁵:

- Národní den Pákistánu - 23.3.
- Den nezávislosti - 14.8.
- Den Obrany - 6.9.
- památka úmrtí Káid-e Azam - 11.9.
- Ikbálův den - 9.11.
- památka narození Káid-e Azam svátek vánoční - 25.12.

Pro banky jsou dny pracovního klidu i 1.7 a 31.12. Kromě těchto oficiálních státních svátků se slaví také důležité náboženské svátky závislé na islámském lunárním kalendáři. Mezi tyto svátky patří např. svátek na památku Abrahámovy oběti „Ídul-azhá“, desátý den měsíce muharramu slavený šíity jako den Husajnovy smrti „Ášúra“, patnáctá noc osmého měsíce Shabaanu „Šab-e barát“, den Muhammadových narozenin „Míládun-nabí“, islámský měsíc, během kterého je dodržován půst, zvaný „Ramadán“ a také jeho poslední den „Ídul-fitr“. Během Ramadánu je mnohdy pracovní doba poněkud kratší než po zbytek roku.

3.7 Školství⁸⁶

Školský systém v Pákistánu odpovídá systému školství Velké Británie. Školní docházka je bezplatná od počátku let 70., a od konce 80. let je i povinná. To však v mnoha případech není dodržováno a téměř polovina dětí opouští školu již před ukončením páté třídy. Děje se tomu tak zejména na venkově, kde děti pomáhají rodičům s prací na poli.

Na základní škole se mluví anglicky nebo v urdu. Rozlišuje se to podle toho, zda je škola státní nebo soukromá. Na státní škole se od první třídy studuje v urdu, na střední škole potom již v angličtině. V soukromých školách výuka probíhá již od první třídy v anglickém jazyce. Dalším rozdílem mezi státní a soukromou školou je ten, že soukromé školy tíhnou k západnímu stylu výuky, zatímco státní školy jsou islamizované. Výuka se koná pro chlapce a dívky v oddělených třídách a právě na vesnici, kde je vysoká negramotnost, chodí do náboženských škol ve větší míře jen

⁸⁵ <http://www.businessinfo.cz/cz/sti/pakistan-zakladni-informace-o-teritoriu/1/1001468/#sec10>

⁸⁶ Marek, Jan: Pákistán, Libri, s.r.o., Praha 2002, ISBN 80-7277-142-6

chlapci. Je kladen čím dál větší důraz na to, aby se děti naučily alespoň číst, psát a počítat, a proto se zvyšuje počet škol. Tato snaha ovšem nepřináší velké pokroky, ba naopak je úroveň v gramotnosti v Pákistánu stále poměrně nízká.

3.7.1 Školský systém

Školský systém je organizován podle vzoru britského a důvodem komplikované struktury je jeho složitý historický vývoj. Vzdělávací systém zahrnuje pět stupňů: základní školu, nižší střední školu, vyšší střední školu, přechodnou kolej a vysoké školy.

Základní škola začíná v pěti letech a tvoří ji pět tříd. Nižší střední školu představuje šestá až osmá třída, vyšší střední školu devátá a desátá třída. Po zakončení desáté třídy žáci běžně vykonávají maturitu. Pak následuje přechodná kolej a až poté je možné začít studovat vysokou školu. Spousta soukromých škol také nabízí možnost studovat v zahraničí, a to zejména v anglicky mluvících zemích. Týká se to středních i vysokých škol.

Aby bylo obyvatelstvu zajištěno alespoň základní vzdělání, napomohla vláda ve vybraných místech k založení tzv. madrasa, islámských škol přidružených k mešitám, na kterých učí muslimští duchovní.

Vysoké školy v Pákistánu mají dlouholetou tradici a dobré jméno. Stejně jako základní a střední škola, i vysoká škola odpovídá britskému školskému systému a také našemu. Dva až tři roky musí student navštěvovat školu k dosažení bakalářského titulu a další dva roky k dosažení magisterského titulu. Velké množství pákistánských studentů odjíždí studovat vysokou školu do zahraničí, a to i přesto, že pákistánské univerzity jsou na poměrně dobré úrovni.⁸⁷

Nejstarší univerzitou je Pandžábská univerzita v Láhauru. Byla založena roku 1882 Josephem Lwe a v dnešní době zde studuje prezenční formou více než 24 000 studentů.

Univerzita je rozdělena celkem do 13 fakult, mezi které patří.⁸⁸

- *Fakulta umění a humanitních studií (Faculty of Arts and Humanities)*
- *Právnícká fakulta (Faculty of Law)*

⁸⁷ Marek, Jan: Pákistán, Libri, s.r.o., Praha 2002, ISBN 80-7277-142-6

⁸⁸ <http://www.pu.edu.pk/academic/allprograms.asp>

- *Fakulta behaviorálních a sociálních věd (Faculty of Behavioral and Social Sciences)*
- *Přírodovědecká fakulta (Faculty of Science)*
- *Pedagogická fakulta (Faculty of Education)*
- *Fakulta islámských studií (Faculty of Islamic Studies)*
- *Farmaceutická fakulta (Faculty of Pharmacy), atd.*

Škola mimo jiné disponuje svým vlastním zdravotnickým zařízením, prestižní knihovnou a rovněž vlastním sportovním zázemím. Pandžábská univerzita v Láhauru poskytuje ucelený systém vzdělávání, který si klade za cíl rozvíjet potenciál studentů a jejich schopnost myšlení tvůrčím způsobem a vybavit studenty znalostí na takové úrovni, aby mohli obstát v konkurenci studentů z celého světa.⁸⁹

Vysokou úroveň této univerzity odráží i fakt, že někteří z jejich absolventů jsou nositeli Nobelovy ceny. Mezi ně patří Abdus Salam, který je prvním muslimským nositelem Nobelovy ceny za fyziku z roku 1979 „za příspěvky k teorii sjednocené elektroslabé interakce mezi elementárními částicemi, včetně předpovědi neutrálních proudů“⁹⁰, Har Gobind Khorana, držitel Nobelovy ceny za fyziologii a medicínu z roku 1968 „za objasnění problému genetického kódu a jeho funkce v procesu biosyntézy bílkovin“.⁹¹

3.8 Další důležité informace

Pákistán má tropické a především vnitrozemské subtropické klima, které charakterizují horká léta a mírné zimy. Pákistán je proto nejlepší navštívit mezi říjnem a dubnem, abychom se vyhnuli jak monzunovým deštům, tak opravdu vysokým teplotám. Velké rozdíly v teplotách jsou také mezi dnem a nocí.

Společenské přednosti se téměř neliší od západních. Výrazným rozdílem mezi Pákistánem a ČR je rozdělení některých autobusů na část ženskou a mužskou. Ženy sedávají v přední části autobusu, zatímco muži v zadní části. Tyto autobusy nebývají nijak označené, rozdělení je ale patrné na první pohled. Muži a ženy mohou sedět i vedle sebe, pokud k sobě patří nebo v autobusech, které nejsou rozdělené.

⁸⁹ <http://www.pu.edu.pk/about/aimsobjectives.html>

⁹⁰ http://nobelprize.org/nobel_prizes/physics/laureates/1979/

⁹¹ http://nobelprize.org/nobel_prizes/medicine/laureates/1968/

V autobuse platí přednosti jako u nás, mladší pouští sednout staršího, muž přenechá místo ženě starší nebo těhotné. Ženy kromě autobusu využívají k přepravě vlastní dopravní prostředek, rykšu nebo taxi, a to zejména pokud jich cestuje více pohromadě. Cena těchto dopravních prostředků není příliš vysoká, autobus ale zůstává nejlevnější formou přepravy, ač zdlouhavou.

Co se týče kouření, současný trend ve vyspělých zemích vede k omezení kouření na veřejnosti, není tomu tak ale v Pákistánu. K omezování kouření se zde nesměřuje záměrně, avšak dodržují se jistá nepsaná pravidla. V restauracích bývá prostor společný jak pro kuřáky tak i nekuřáky, v některých restauracích je místo vyhrazené pro kuřáky. Většina lidí ovšem respektuje všechny okolo a nekouří v době, kdy chodí nejvíce lidí na oběd, nebo kouří až po jídle, resp. po dezertu. V rodině panuje vzhledem ke kouření respekt ke staršímu v tom smyslu, že mladší nekouří před starším.

Pákistánská společnost je rozdělena do jednotlivých tříd. Horní skupinu, asi 7 % obyvatelstva, tvoří politici, vlastníci půdy většího rozsahu, vysocí obchodníci, lékaři specialisté a také například průmyslníci. Většina lidí patřících do této skupiny je vysokoškolsky vzdělaných, ti mladší studovali v zahraničí, velmi často ve Velké Británii. Střední skupina je tvořena úředníky, ostatními doktory, obchodníky, menšími podnikateli a učiteli. Do nejnižší skupiny patří obyvatelé žijící na venkově a v chudých oblastech, většina z nich neumí číst a psát, negramotných je v zemi okolo 60 % obyvatelstva.

Cizinci musí mít neustále na paměti, že Pákistán je země muslimská a je nutno respektovat jejich zvyklosti a víru. Jedním z takových pravidel je proces předcházející modlitbám v mešitě. Před vstupem do mešity je povinnost se vždy zout. Poté je pravidlem se umýt, což je již součástí modlitby, a až poté se přechází k modlitbě. Mešity nejsou uzavřené pro cizince, ti si ale musí před vstupem rovněž vyzout boty, a pokud se hodlají modlit, tak i umýt bez výjimky. Cizinci si mohou projít a prohlédnout mešitu, podívat se na průběh modliteb, pouze je přísně zakázáno fotit.

Pákistánci mají ke sportu kladný vztah, národním sportem je pozemní hokej a polo a velmi oblíbeným sportem je kriket. Dalšími oblíbenými sporty jsou squash,

fotbal, badminton, atletika, cyklistika a mnoho jiných. Tradiční hrou je kabaddí, v oblibě jsou i návštěvy kina, často poposedávají v ulicích a jen tak si povídají.⁹²

Turisté, kteří chtějí vycestovat do Pákistánu, musí zažádat o vízum v Praze na zastupitelském úřadu Pákistánu. Za poplatek si mohou vyřídit buď jednovstupové vízum trvající 3 měsíce nebo vícevstupové trvající jeden rok.⁹³ Vízum platí v celém Pákistánu až na výjimky, které tvoří pohraniční a vojenské oblasti, oblasti v nadmořské výšce 6000 metrů a více a také oblast pákistánsko – afghánské hranice. Obchodníci mohou získat vízum až na dobu tří let. Pokud není zbytí, je možné si vízum obstarat i přímo na hranici na základě předepsaných dokumentů. Pracovní povolení je vydáváno na základě doporučení Board of Investment a vyjádření Ministerstva zahraničních věcí a Ministerstva Vnitra v Pákistánu. Bez víz mohou na území Pákistánu působit držitelé služebních a diplomatických pasů, až po dobu 90 dnů. Tato doba se za jistých podmínek dá prodloužit.⁹⁴

⁹² Marek, Jan: Pákistán, Libri, s.r.o., Praha 2002, ISBN 80-7277-142-6

⁹³ <http://www.condor.cz/viza.php?kontinent=asie&stat=pakistan>

⁹⁴ <http://www.businessinfo.cz/cz/sti/pakistan-zakladni-informace-o-teritoriu/1/1001468/#sec13>

4 Vlastní výzkum

V této části své práce se budu věnovat analýze obdržených informací, jež jsem na základě vlastního výzkumu získala přímo od českých firem, které jsou v obchodním styku nebo jakkoli spolupracují s Pákistánem, a také od obyvatel České republiky, kteří v Pákistánu nějakou dobu pobývali či tam stále žijí. Získané informace porovnám s teoretickou částí své práce.

4.1 Firmy

V první části svého výzkumu se budu věnovat poznatkům českých firem obchodujících či spolupracujících s Pákistánem. Seznam⁹⁵ těchto firem jsem získala z Velvyslanectví Pákistánské islámské republiky⁹⁶, které mi bylo ochotné seznam poskytnout. Dále jsem telefonicky či elektronicky kontaktovala Ministerstvo průmyslu a obchodu⁹⁷, Zelenou linku pro export⁹⁸, Czechtrade⁹⁹ a CzechInvest¹⁰⁰, kde mi bohužel nebyli schopni poskytnout jakékoli informace. Krátký seznam jsem rovněž našla na stránkách Ministerstva zahraničních věcí České republiky v sekci „Obchodní a ekonomická spolupráce s ČR“.¹⁰¹

Pro vlastní výzkum jsem jako metodu zvolila dotazování. Telefonicky či prostřednictvím elektronické pošty jsem zkontaktovala firmy uvedené na seznamu a požádala je o vyplnění dotazníku¹⁰², který jsem jim posléze poslala prostřednictvím e-mailu. Dotazník obsahoval 10 otázek (9 uzavřených a 1 otevřená otázka), a to z toho důvodu, aby byl dotazník časově nenáročný a tedy návratnost byla co nejvyšší. Návratnost dotazníků můžeme vidět v následujícím grafu.

Z 31 oslovených firem mi pouze 18 firem nebylo ochotné poskytnout požadované informace a dotazník nezaslali zpět. Jedna firma z uvedeného počtu s Pákistánem dokonce vůbec nespolečně pracuje. Zbylých 12 firem poslalo vyplněný dotazník zpátky.

⁹⁵ Příloha č. 11

⁹⁶ Velvyslanectví Pákistánské islámské republiky, kontaktní osoba: Dr. Abdul Malik

⁹⁷ <http://mpo.cz>, email: info@mpo.cz

⁹⁸ tel.: 800 133 331

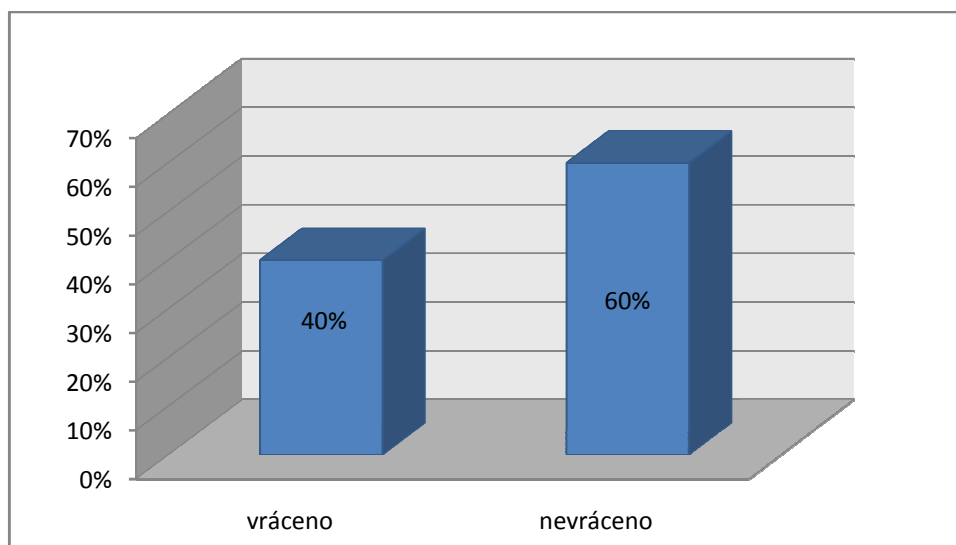
⁹⁹ <http://www.czechtrade.cz>, kontaktní osoba: Ing. Ivana Lukasová

¹⁰⁰ <http://www.czechinvest.cz>, email: info@czechinvest.org

¹⁰¹ http://www.mzv.cz/jnp/cz/encyklopedie_statu/asia/pakistan/ekonomika/obchodni_a_ekonomicka_spoluprace_s_cr.html

¹⁰² Příloha č. 12

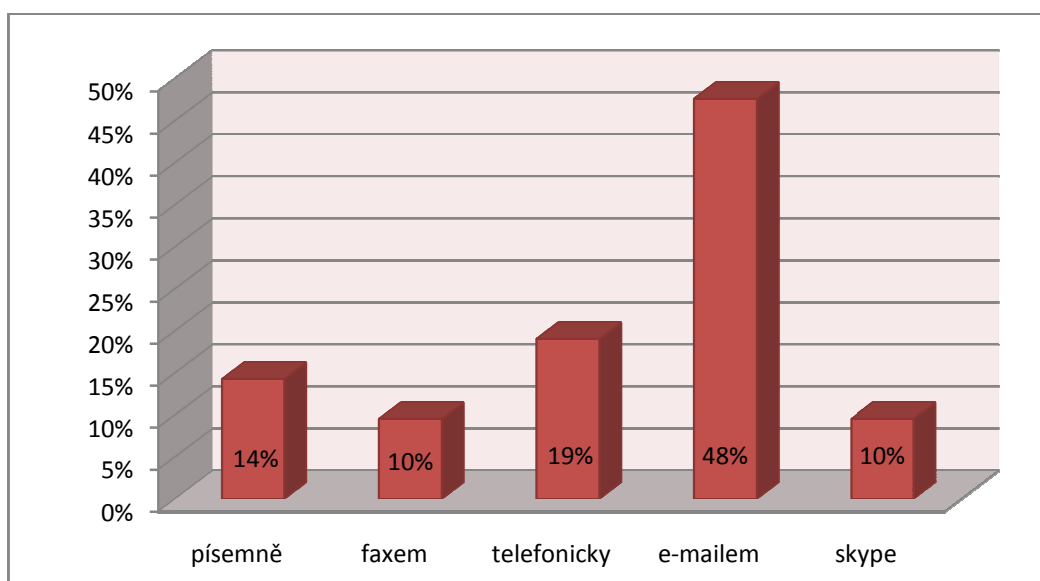
Graf 3 - Návrat dotazníků

Z výzkumu vyplynulo, že jedna z dotazovaných firem vede obchodní jednání ve francouzštině, jinak ale jednání s pákistánskými partnery probíhá výhradně v anglickém jazyce a bez překladatele, což souhlasí s informacemi, které jsem o průběhu jednání získala z literatury. Stejně tak vizitky bývají tištěné v jazyce anglickém, pouze dvě firmy se setkaly s oboustrannými vizitkami.

Komunikace probíhá většinou prostřednictvím elektronické pošty nebo telefonicky. Jedna firma dokonce se svým pákistánským obchodním partnerem komunikuje pouze těmito způsoby, osobní kontakt se vůbec neuskutečňuje. Několik firem uvedlo, že ke komunikaci využívají program Skype.

Graf 4 – Způsob komunikace s pákistánskými obchodními partnery

Osobní kontakt obchodních partnerů probíhá ve větší míře v Pákistánu, v České republice pouze ojediněle. Podle většiny firem chodí pákistánští obchodníci většinou včas. Jedna společnost v dotazníku uvedla, že jeho pákistánský partner nechodí včas nikdy, což naprosto popírá zjištěnou informaci o tom, že Pákistánci patří mezi kulturu monochronickou.

Jednání se účastní partneři spolu s kolegou nebo funguje princip reciprocity, což se samozřejmě liší podle toho, kolik je přítomno obchodníků ze strany českého partnera. Místo jednání je u všech firem téměř stejné, jedná se v kanceláři, schůzky se konají také v restauraci či hotelu.

Na jednání si pákistánský partner podle většiny odpovědí obléká oblek, některé firmy ale potvrdily, že partneři měli při několika jednání i neformální tradiční oblečení.

Na můj dotaz, jaké dárky obchodníci nejčastěji dostávají od pákistánských partnerů, se 9 firem z 12 shodlo na tom, že dárky nedostávají vůbec. Zbylé tři firmy dárky od partnera dostávají, nejčastěji jsou jimi textilní výrobky – košile či kravaty pro muže, šátky či šály pro ženy, dále ručně vyrobené předměty či knihy.

Názor na průběh obchodního jednání jsem chtěla slyšet také z druhé strany a podle názoru pákistánských obchodních partnerů mají čeští obchodníci angličtinu na velmi dobré úrovni a komunikace probíhá plynule, bez potíží. České společnosti bývají podle nich ale přehnaně opatrní, obchodníci rezervovaní a pákistánskému stylu jednání se přizpůsobit dokáží, ale až po delší době a s potížemi. Obecně mají ale pákistánské firmy s firmami českými dobré zkušenosti.

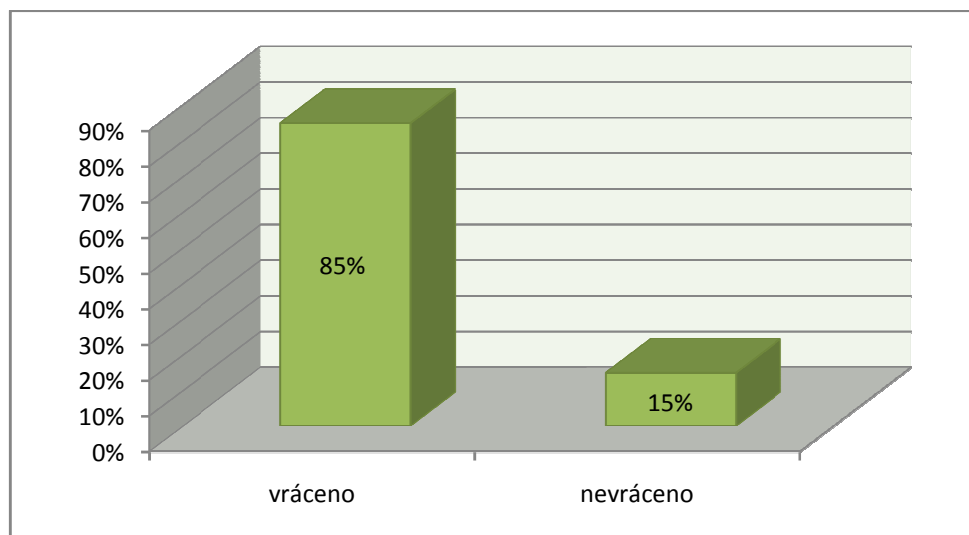
Obchodní styky většinou udržují dotázané české firmy s pákistánskými firmami déle než tři roky, pouze jedna firma s Pákistánem již neobchoduje.

4.2 Osoby

V druhé části vlastního výzkumu budu analyzovat informace získané z dotazníku českých osob žijících v Pákistánu v této době, či kteří na území Pákistánu pobývali v minulosti. Kontakty na dané osoby jsem získala přes své známé, kteří v Pákistánu byli jako turisté, či přes jednatele či ředitele firem spolupracujících s Pákistánem, kteří mi osobně nebo prostřednictvím kolegů dotazník zodpověděli.

Metodou výzkumu byl opět dotazník, jehož součástí bylo tentokrát 8 uzavřených otázek a také 2 otázky otevřené, kam mohli dotazovaní napsat vlastní zkušenosti a dojmy, které získali při pobytu v této zemi.

Graf 5 – Návrat dotazníků

Podle grafu č. 3 je vidět, že návratnost dotazníků určená jednotlivcům byla poněkud vyšší než návratnost dotazníků určená firmám. Z 20 dotazníků mi vyplněný dotazník zaslalo 17 lidí.

Většina těch, kteří vyplňovali dotazník, odjelo do Pákistánu z pracovních důvodů, popřípadě jako turisté. Jedna dotázaná v Pákistánu trvale žije, přestěhovala se sem za manželem. Získání pracovního víza bylo pro ty, kteří vycestovali do Pákistánu pracovně, bez problému. Dle většiny odpovědí návštěvníci Pákistánu nepobývali v zemi déle než jeden rok. Pouze dvě osoby zde setrvávají déle jak tři roky. Komunikace probíhá v angličtině a není problém se domluvit. Kromě Pákistánců se během pobytu setkali s jinými Čechy, Brity, Afghánci a Francouzi, a také například se Slováky, Italy, Němci nebo Číňany a Filipínci. Filipínky zde pracují v rodinách jako chůvy nebo služky.

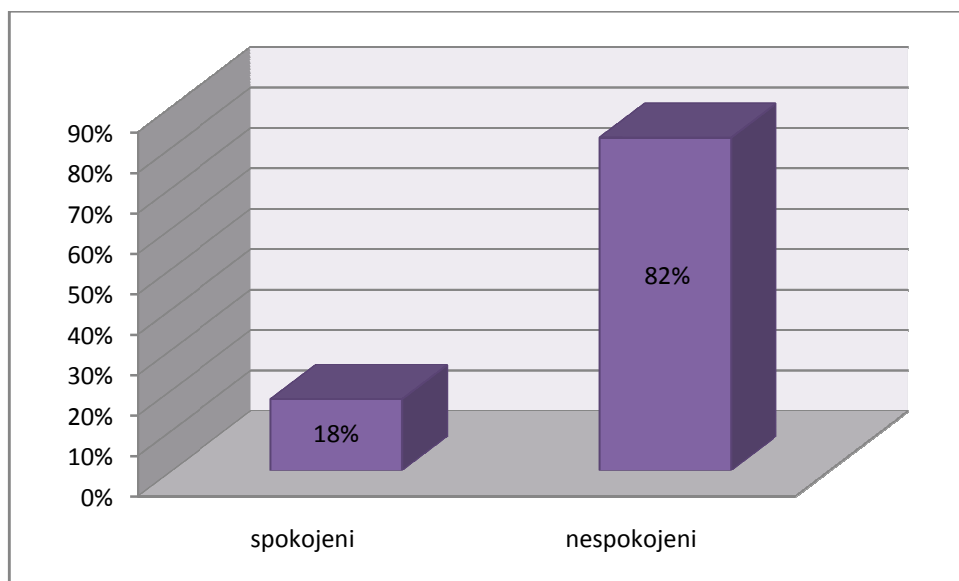
Všichni dotázaní popsali obyvatele za přátelské a až na jednu výjimku velmi otevřené. Zároveň je charakterizují jako dobrosrdečné, pohostinné, zvědavé a družné, rovněž komunikativní a bezstarostné, s velkou úctou ke starším. Hodně se smějí, jsou sdílní, rádi se seznamují. Tento fakt byl zároveň uveden jako negativní charakteristika. Češi, kteří v Pákistánu byli jako turisté, se ve větší míře shodli na tom, že si nevšimli žádných negativních vlastností a mají pouze dobré zkušenosti. Naopak ti, kteří byli v Pákistánu z pracovních důvodů, hodnotí Pákistánce poněkud ostřeji. Podle nich jsou

neohleduplní, necitliví a často pokrytečtí, hodně si vymýšlí, jsou lhostejní či příliš snaživí, co se týká zisku. Také jsou nespolehliví a nedochvilní, nedodržují hygienu, jsou úplatní. Objevil se i názor, že Pákistánci jsou uzavření a chladní, což odporuje většině vyplněných dotazníků. Jako negativum byl také označen fanatismus k islámu a velký nepořádek na veřejných prostranstvích. Návštěvníky Pákistánu mile překvapila solidní znalost angličtiny napříč všemi vrstvami obyvatel.

Na otázku, jak se liší povaha Pákistánců od povahy obyvatel České republiky, mi bylo sděleno, že Pákistánci nejsou tak chladní jako Češi, jsou více upřímní, nezkažení konzumem. Kromě toho mi bylo také řečeno, že Pákistánci jsou netolerantní k jiným náboženstvím, jsou neupřímní, neuznávají práva žen, pokrok, a neradi mění své návyky. Mají také sklon věřit pověrám a starým babským receptům než tradiční medicíně. Velmi rozšířená je homeopatie. Viditelná je prý podrázenost a výrazná pokora u nevzdělaných a méně vzdělaných občanů při styku s člověkem světlejší pleti.

I přes některé negativní charakteristiky byla většina českých obyvatel v Pákistánu spokojena. Jak vidíme v grafu č. 4, z celkového počtu 17 dotázaných mi tři odpověděli, že v Pákistánu spokojeni nebyli a že z něj mají špatné vzpomínky, které převažují nad těmi pozitivními. Ve více než 80 % odpovědí byla ovšem vyjádřena spokojenost.

Graf 6 - Graf spokojenosti

Pozitivní dojem mohu ze své vlastní zkušenosti potvrdit i já. V Pákistánu jsem bohužel nebyla, ovšem rodilí Pákistánci, se kterými jsem se setkala v souvislosti se svou bakalářskou prací, byli opravdu vstřícní a velmi nápomocní, nedělalo jim problém podat mi jakékoli informace, a to včetně těch choulostivějších, týkajících se násilí páchaného na pákistánských ženách, a kdykoli prostřednictvím e-mailu zodpovídali otázky, které v průběhu psaní mé práce vyvstávaly.

Kromě názoru českých obyvatel na obyvatele Pákistánu mě zajímal také názor druhé strany, tedy pohled Pákistánců žijících v České republice. Na mou otázku mi odpověděl majitel pákistánské restaurace Mani Restaurant v Praze, který žije v České republice již rok a půl. Uvedl: „Na Čechy se mi líbí, že nežijí v uzavřených komunitách. Nesetkal jsem se zde ani tolik s rasismem jako v jiných zemích“. Dle jeho názoru jsou Češi přátelští, mají velký zájem učit se o odlišných kulturách a také učit se cizí jazyky.

Závěr

V úvodu mé práce jsem si stanovila za cíl zanalyzovat obchodní a kulturní odlišnosti Pákistánu, s nimiž by se čeští obchodníci v Pákistánu mohli setkat. Informace rovněž poslouží každému, kdo se o pákistánskou kulturu zajímá a má zájem rozšířit si své vědomosti či má zájem vstoupit na tento trh.

Obyvatelé Pákistánu mají jiný přístup k obchodování, velmi rozdílný je způsob jednání, smlouvání, interpersonální vzdálenost apod. Při jednání volí spíše přátelský přístup a kladou důraz na dobré vztahy. Dalo by se říct, že na těchto principech staví, budují své vztahy. Svou mimikou a gestikulací by na sebe mohli prozradit vše, avšak jsou natolik zdvořilí, že v případě rozčilení se raději stáhnou, než aby dali najevo své negativní emoce.

Velký význam hraje v pákistánské společnosti rodinná soudržnost, důraz je kladen na vzájemný respekt a úctu. Dnešní tamní společnost není nakloněna vlivu západních kultur a snaží se tomuto vlivu zabránit, v zájmu udržení tradic a zvyků. Postavení žen ovlivňuje především náboženstvím se zlepšuje, více ženám se v dnešní době dostává vzdělání, a přestože je opravdu malé procento žen pohybujících se v obchodu, stále více žen se uplatňuje v oborech, mezi které patří lékařství, učitelství a cestovní ruch.

Prostřednictvím vlastního výzkumu jsem měla ověřit, zda informace získané z rozdílných zdrojů a popsané v druhé a třetí části mé práce odpovídají zkušenostem českých obchodníků obchodujících s pákistánskými partnery a také obyvatel České republiky, kteří v Pákistánu žijí, či tam nějaký čas pobývali. Zjistila jsem určité rozpory týkající se především zkušeností českých firem, a proto by český obchodník neměl spoléhat na informace vyčtené pouze z publikací, vše by si měl raději ověřit od kolegů, kteří již s pákistánskou kulturou mají zkušenosti. Jako první nedostatek jsem zjistila, že se neshodují informace o způsobu pojetí času pákistánskými obchodními partnery. Ukázalo se, že přestože se v publikacích uvádí, že Pákistán je monochronickou kulturou, je to kultura silně polychromická, kde čas nehraje tak důležitou roli. Pákistánští obchodní partneři přicházejí na schůzky ve většině případů se zpožděním, jednání vedou pozvolna, nikam nespěchají, jednání se často velmi protáhne. Dále se neshoduje fakt, že vizitky pákistánských obchodníků bývají

nejčastěji oboustranné, psané v angličtině i v urdu. Většina firem v dotazníku uvedla, že vizitky, které obdržely, byly pouze v angličtině.

Dotazníkem jsem také zjistila, že zástupci českých firem téměř nedostávají od svých pákistánských partnerů dárky. Méně než jedna třetina dotázaných, kteří dárky od partnerů dostávají, mi nepotvrdila ani předpoklad, že Pákistánci nejčastěji obdarovávají koženým zbožím, čajovými soupravami či předměty z mědi nebo mramoru. Naopak dostávají textilní výrobky – košile, kravaty, šátky, šály a knihy nebo ručně vyrobené předměty.

Názor na povahu obyvatel Pákistánu se různě lišil. Odvážím se říci, že špatné zkušenosti Čechů v této zemi dokázaly potlačit jakékoli dobré pocity. Většina dotázaných ovšem měla zkušenosti dobré a potvrdila mi zjištěné informace týkající se povahy Pákistánců a jejich vlastností. Více než 80 % Čechů bylo v Pákistánu spokojeno.

Pochopení pákistánské kultury a znalost obchodních zvyklostí je nedílnou součástí úspěchu všech firem, zajímající se o spolupráci s Pákistánem. Před vycestováním do této země by se každý člověk měl seznámit s místními zvyky, s náboženstvím, způsobem jednání. Neznalost těchto věcí může způsobit velká nedorozumění, faux pas a dokonce i nenapravitelné škody, pokud mluvíme o obchodních vztazích.

Seznam literatury a použitých zdrojů

Literatura

- ❖ Acuff, Frank L.: How to negotiate anything with anyone anywhere around the world, AMACOM, New York 1997, ISBN 0-8144-7950-2
- ❖ AIESEC, Obchodní zvyklosti, 4. vydání, AIESEC LC Ostrava 1999
- ❖ Bayer, Alois, Šroněk, Ivan: Společenský styk a diplomatický protokol, Praha: VŠE, 1995, ISBN - 80-7079-507-7
- ❖ Gullová, Soňa, Müllerová, Františka: Mezinárodní obchodní a diplomatický protokol, VŠE Praha 2006, ISBN 80-245-1021-9
- ❖ Marek, Jan: Pákistán, Libri, s.r.o., Praha 2002, ISBN 80-7277-142-6
- ❖ Mole, John: Jiný kraj, jiný mrav, Management Press, Praha 1995, ISBN 80-85603-86-1
- ❖ Pakistani recipes
- ❖ Šroněk, Ivan: Etiketa v obchodě a v podnikání, Management Press, Praha 1992, ISBN - 80-85603-08-X
- ❖ Šroněk, Ivan: Kultura v mezinárodním obchodním podnikání, Grada Publishing, spol. s.r.o., Praha 2001, ISBN 80-247-0012-3
- ❖ Zamykalová, Miroslava: Mezinárodní obchodní jednání, 1. vydání, Praha: VŠE, 2001, Aktuální otázky mezinárodního obchodu V, ISBN 80-245-0216-X
- ❖ Zamykalová, Miroslava: Mezinárodní obchodní jednání, Professional Publishing, Praha 2003, ISBN 80-86419-28-2

Internetové zdroje

- ❖ Doing Business in Pakistan:
<http://www.doingbusiness.org/ExploreEconomies/?economyid=147>
- ❖ European Commission – External cooperation programmes:
http://ec.europa.eu/europeaid/where/asia/index_en.htm
- ❖ http://www.findpk.com/Culture/html/cuisine_of_pakistan.html

- ❖ Industrial Information Network:
<http://www.iin.com.pk/SectionCategories.aspx?Id=567&operationId=39&>
- ❖ kdf.mff.cuni.cz/vyuka/pedagogika/semin_prace/ls2001/britanie.doc
- ❖ Ministerstvo zahraničních věcí České republiky:
<http://www.mzv.cz/jnp/>
- ❖ Oficiální portál pro podnikání a export Businessinfo, Souhrnná teritoriální informace Pákistán:
<http://www.businessinfo.cz/cz/rubrika/pakistan/1001468/>
- ❖ Stránky Board of Investment
<http://www.pakboi.gov.pk/>
- ❖ Stránky Islámské nadace:
<http://www.islamweb.cz/>
- ❖ Stránky Organizace pro výživu a zemědělství
<http://www.fao.org/countryprofiles/index.asp?lang=en&iso3=PAK&subj=4>
- ❖ Stránky Pandžábské univerzity v Láhauru:
<http://www.pu.edu.pk/>
- ❖ Stránky UrbanPK:
<http://www.urbanpk.com/forums/index.php?showtopic=8502>
- ❖ Stránky Vlády Pákistánské islámské republiky:
<http://www.pakistan.gov.pk/>
- ❖ Stránky WorldPress.com:
<http://economicpakistan.wordpress.com/>
- ❖ The World Factbook:
<https://www.cia.gov/library/publications/the-world-factbook/geos/pk.html>
- ❖ Trade Development Authority of Pakistan
<http://www.tdap.gov.pk/v1/index.php#>

Ostatní zdroje

- ❖ 2MO303 - Mezinárodní obchodní jednání a protokol, LS 2008/2009
- ❖ MO_414 - Obchodní a diplomatický protokol, ZS 2008/2009
- ❖ SMS534 - Mezinárodní kulturní vztahy, LS 2007/2008
- ❖ Konzultace s Ing. Haseeb Khan, CSc., Střední škola mezinárodních a veřejných vztahů, Praha

- ❖ Konzultace s Ing. Zeeshan Mahmood, ZETA Praha, Ltd.
- ❖ Český rozhlas 1 – Radiožurnál, pořad: Výzvy přítomnosti, datum: 21. 5. 2006
- ❖ Český rozhlas 1 – Radiožurnál, magazín: Sedmý světadíl, seriál o Pákistánu, 1. – 10. díl

Seznam příloh

Příloha č. 1 – Mapa Pákistánu

Příloha č. 2 – Pákistánská vlajka, znak

Příloha č. 3 – Hlavní město Islámábád

Příloha č. 4 – Vybrané významné osobnosti pákistánské politiky

Příloha č. 5. – Počet obyvatel ve vybraných městech

Příloha č. 6 – Seznam pákistánských univerzit

Příloha č. 7 – Univerzita v Láhauru

Příloha č. 8 – Etnické skupiny

Příloha č. 9 – Seznam pákistánských prezidentů

Příloha č. 10 – Pákistánská kuchyně

Příloha č. 11 – Seznam firem

Příloha č. 12 – Dotazník – firmy

Příloha č. 13 – Dotazník - osoby

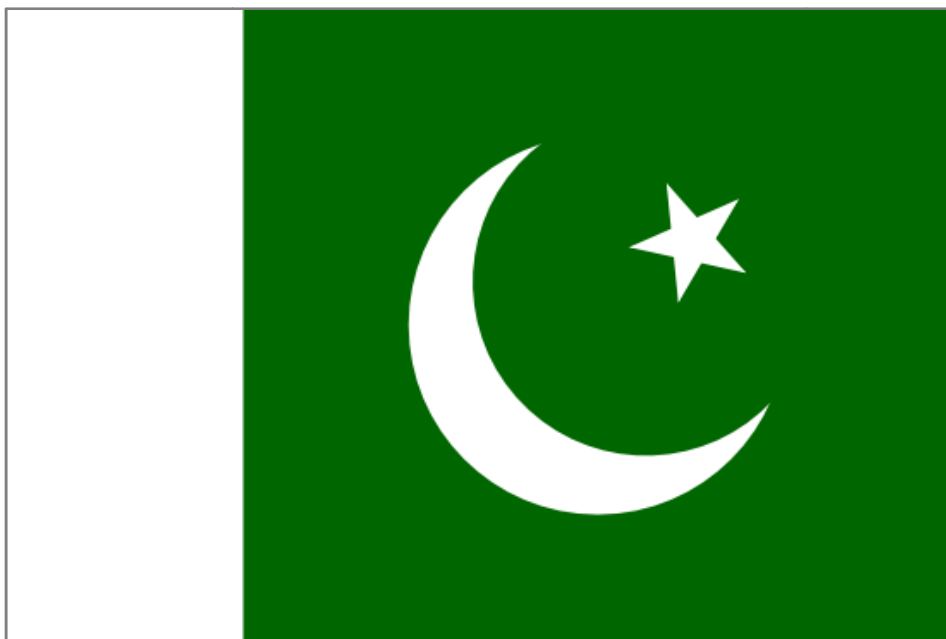
Přílohy

Příloha č. 1 – Mapa Pákistánu

Zdroj: <http://www.state.gov/r/pa/ei/bgn/3453.htm>

Příloha č. 2 – Pákistánská vlajka, znak

Zdroj: <http://www.statnivlajky.cz/pakistan>

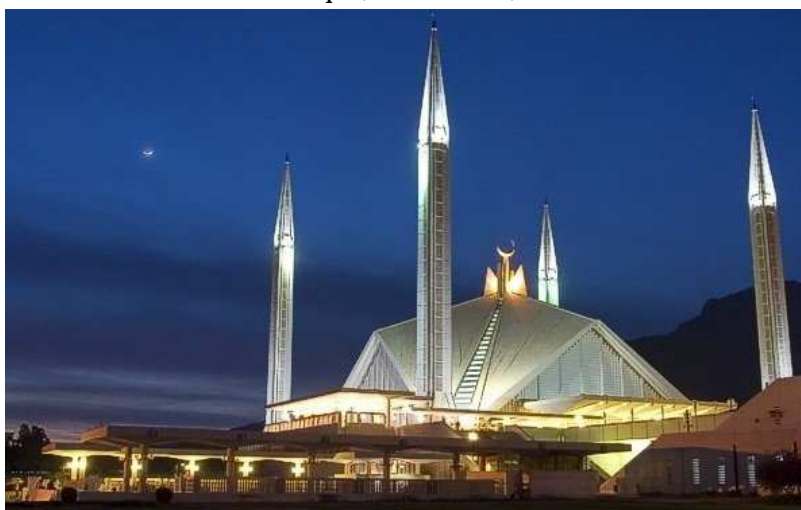
Zdroj: http://knowledgegerush.com/kr/encyclopedia/National_Emblem_of_Pakistan/

Příloha č. 3 – Hlavní město Islámábád

Zdroj: http://photos-h.ak.fbcdn.net/photos-ak-sf2p/v337/35/83/677885289/n677885289_4273031_4978.jpg

Faisal Mosque, Islamabad, Pakistan

Zdroj: http://photos-d.ak.fbcdn.net/photos-ak-sf2p/v337/35/83/677885289/n677885289_4266347_2152.jpg

World Trade Center, Islamabad, Pakistan

Zdroj: http://photos-c.ak.fbcdn.net/photos-ak-sf2p/v362/35/83/677885289/n677885289_4806714_1388.jpg

Prime Minister Secretariat Building, Islamabad, Pakistan

Zdroj: http://photos-c.ak.fbcdn.net/photos-ak-sf2p/v337/35/83/677885289/n677885289_4272578_4609.jpg

Příloha 4. – Vybrané významné osobnosti pákistánské politiky

Prezident Ásif Alí Zardáří

<http://www.president.gov.pk/Pages/default.aspx>

Benázír Bhuttová

<http://www.president.gov.pk/Pages/default.aspx>

Premiér Júsuf R. Gílání

http://www.ceskenoviny.cz/tema/index_img.php?id=80078

Příloha 5. – Počet obyvatel ve vybraných městech

Tabulka 7 - Počet obyvatel ve vybraných městech

Město	1981	1998	odhad 2009
Karachi	5 208 132	9 339 023	12 827 927
Lahore	2 952 689	5 143 495	6 936 563
Faisalabad	1 104 209	2 008 861	2 793 721
Rawalpindi	794 843	1 409 768	1 933 933
Muitan	732 070	1 197 384	1 566 932
Hyderabad	751 529	1 166 894	1 536 932
Gujranwala	658 753	1 132 509	1 526 168
Peshawar	566 248	982 816	1 390 874
Quetta	285 719	565 137	859 973
Islamabad	204 364	529 180	673 766
Sargodha	291 362	458 440	586 922
Bahawalpur	180 263	408 395	530 438
Sialkot	302 009	421 502	502 721
Sukkur	190 551	335 551	476 776
Larkana	123 890	270 283	435 817
Shekhupura	141 168	280 263	411 834
Jhang	195 558	293 366	365 198
Mardan	147 977	245 926	340 898
Rahim Yar Khan	119 036	233 537	340 810
Gurat	155 058	251 792	328 512

Zdroj: <http://world-gazetteer.com/wg.php?x=&men=gcis&lng=en&des=wg&geo=-172&srt=npan&col=abcdefghinoq&msz=1500&pt=c&va=&srt=npan>

Příloha 6. – Seznam pákistánských univerzit¹⁰³

Pákistánské univerzity

Aga Khan University, Karachi
Agricultural University Peshawar
Allama Iqbal Open University, Islamabad
Bahauddin Zakariya University Multan
Bahria University, Islamabad
Cecos University, Peshawar Saddar
Gandahar University, Peshawar
Hazara University, Mansehra
International Islamic University
Iqra University, Karachi
Lahore University of Management Sciences, Lahore
Liaquat University of Medical & Health Sciences, Jamshoro, Sindh
Muhammad Ali Jinnah University
National University of Computer and Emerging Sciences, Islamabad
NUST - National University of Sciences and Technology, Rawalpindi
Planwel University, Karachi
Preston University, Pakistan Campus
Quaid-i-Azam University, Islamabad
The University of Faisalabad, Faisalabad
University of Peshawar, Peshawar
University of Sargodha, Sargodha
University of Sindh, Jamshoro
Universty of Central Punjab, Lahore
Virtual University of Pakistan, Lahore

¹⁰³ <http://knihovna.tul.cz/Seznam-univerzit-v-Indii--Pakistanu--Bangladesi-a-na-Sri-Lance-l64.php#Pakistanske-univerzity>

Pákistánské univerzity - Colleges

Aitchison College, Lahore

Ayub Medical College, Abbottabad

CAMS - College of Accounting and Management Sciences

Dow Medical College, Karachi

ICAP - Institute of Chartered Accountants of Pakistan, Karachi

IISAR - Institute of Islamic Studies and Research, Karachi

Institute of Leadership and Management, Lahore

IoBM - Institute of Business Management, Karachi

King Edward Medical College, Lahore

Margalla Institute of Health Sciences, Islamabad

PIMSAT - Preston Institute of Management, Science and Technology, Karachi , Sindh

Quaid-e-Azam Medical College, Bahawalpur

Shaukat Khanum Memorial Cancer Hospital and Research Center, Lahore

Pákistánské univerzity - Polytechnics

BCI - Bahria Institute of Management and Computer Science, Islamabad

Comsats Institute of Information technology, Islamabad

GIKI - Ghulam Ishaq Khan Institute of Engineering Sciences and Technology, Topi

IIEC - Islamic International Engineering College, Rawalpindi

Institute of Space Technology, Islamabad

KIIT - Karachi Institute of Information Technology, Karachi

Mehran University of Engineering and Technology, Jamshoro

NED University of Engineering & Technology, Karachi

NUST Institute of Information Technology, Rawalpindi

Pakistan Air Force - Karachi Institute of Economics & Technology, Karachi

PIEAS - Pakistan Institute of Engineering & Applied Sciences, Nilore, Islamabad

Sir Syed University of Engineering and Technology, Karachi

SZABIST - Shaheed Zulfikar Ali Bhutto Institute of Science and Technology, Karachi

University Of Engineering & Technology, Lahore

Usman Institute of Technology, Karachi

Příloha č. 7 – Univerzita v Láhauru

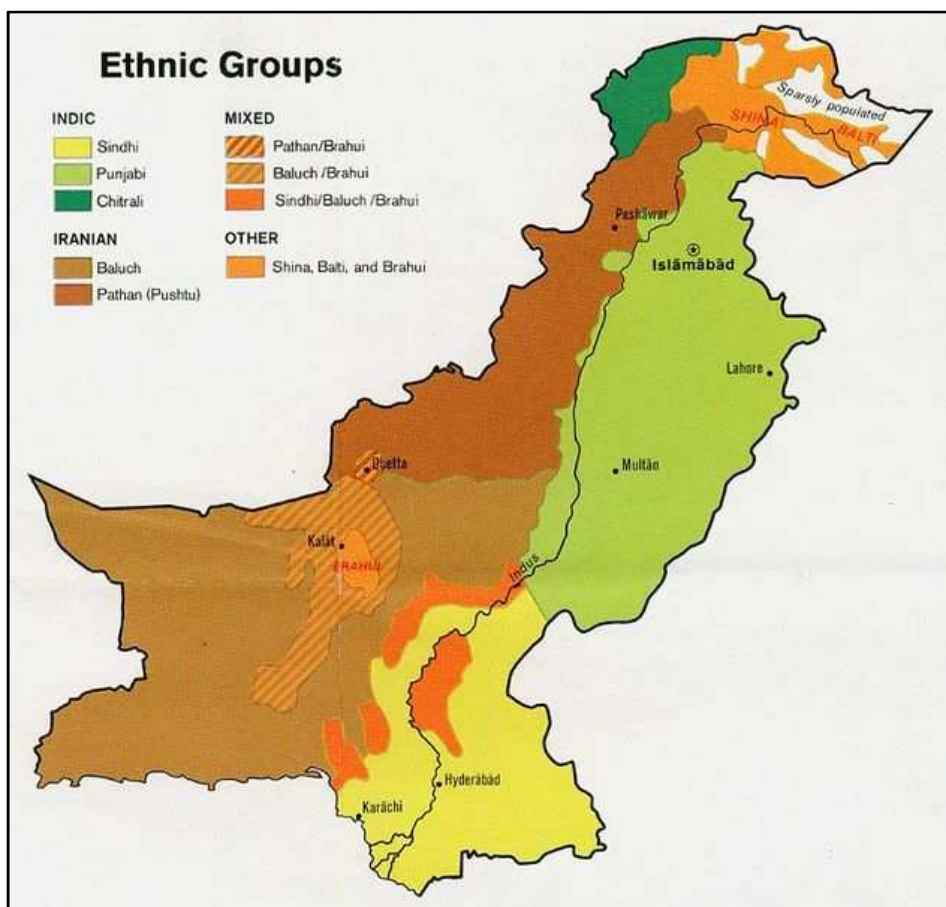

Zdroj: <http://www.urbanpk.com/forums/index.php?showtopic=8502>

Zdroj: <http://july.fixedreference.org/en/20040724/wikipedia/Lahore>

Příloha č. 8 – Etnické skupiny

Zdroj: http://www.lib.utexas.edu/maps/middle_east_and_asia/pakistan_ethnic_1973.jpg

Příloha č. 9 – Seznam pákistánských prezidentů

Tabulka 8 - Seznam pákistánských prezidentů

Jméno	Nástup do funkce	Konec funkce	Politická příslušnost
Iskandar Mírza	23. března 1956	27. října 1958	Republikánská strana
Muhammad Ajjúb Chán	27. října 1958	25. března 1969	Pákistánské ozbrojené síly
Jáhja Chán	25. března 1969	20. prosince 1971	Pákistánské ozbrojené síly
Zulfikár Alí Bhutto	20. prosince 1971	13. srpna 1973	Pákistánská lidová strana
Fazl Iláhí Čaudhurí	13. srpna 1973	16. září 1978	Pákistánská lidová strana
Muhammad Zijául Hak	16. září 1978	17. srpna 1988	Pákistánské ozbrojené síly
Ghulám Ishák Chán	17. srpna 1988	18. července 1993	Nezávislý
Vasim Sajjád (zastupující)	18. července 1993	14. listopadu 1993	Pákistánská muslimská liga (N)
Farúk Ahmad Legharí	14. listopadu 1993	2. prosince 1997	Pákistánská lidová strana
Vasim Sajjád (zastupující)	2. prosince 1997	1. ledna 1998	Pákistánská muslimská liga (N)
Muhammad Rafík Tarar	1. ledna 1998	20. června 2001	Pákistánská muslimská liga (N)
Parvíz Mušaraf	20. června 2001	18. srpna 2008	Pákistánské ozbrojené síly/ Pákistánská muslimská liga (Q)
Muhammad Mian Soomro (zastupující)	18. srpna 2008	9. září 2008	Pákistánská muslimská liga (Q)
Asif Alí Zardáří	9. září 2008	—	Pákistánská lidová strana

Zdroj: <http://www.na.gov.pk/President.htm>

Příloha č. 10 – Pákistánská kuchyně

Chapati

Zdroj: <http://jupiterrdcafe.com/>

Hyderabadi Chicken Dum Biryani

Zdroj: http://www.biryani.com/Shopping/product_info.php?products_id=28

Beef Karahi

Zdroj: http://www.boston.com/travel/blog/2008/04/getting_a_taste.html

Gulab Jaman

Zdroj: <http://www.harguns.com/sweets.html>

Příloha č. 11 – Seznam firem

- ČKD EXPORT, a.s., Opletalova 41/1683, 113 32, Praha 1, 113 32
- MND a.s., Úprkova 807/6, 69501, Hodonín
- SITRONICS Telecom Solutions, Czech Republic a.s., Ohradní 1369/8, 14000, Praha
- ATS-TELCOM PRAHA a.s., Trojská 195/88, 17100, Praha
- Novibra Boskovice s.r.o., Na Kamenici 2188, 68001, Boskovice
- Seba T, akciová společnost, Krkonošská 140, 46841, Tanvald
- UNIPLET Třebíč, a.s., Kloknerova 2249/9, 148 00, Praha 4
- SoNo spol. s r.o., Dolní nám. 55/33, 77200, Olomouc
- EGE, spol. s r.o., Novohradská 397/34, 37008, České Budějovice
- NOVO-CZ s.r.o., Kavalcova 1882/8, 79201, Bruntál
- EMERSON A.S., Vrážská 1418, 15300, Praha 16
- ZAT a.s., K Podlesí 541, 261 80, Příbram VI-Březové Hory
- Team X, s.r.o., Dornych 40/27, 60200, Brno - Trnitá (Brno-střed)
- GLASS SERVICE GS, spol. s r.o., Rokytnice 60, 75501, Vsetín - Rokytnice
- MOTOR SYSTEM s.r.o., A. Malé 524, 50006, Hradec Králové
- SPEL, spol. s r.o., Třídvorská 1402, 28002, Kolín V
- EMTEX, s.r.o., Sylvárovská 2363, 54401, Dvůr Králové nad Labem
- Invelt Industry International, a.s., Guldenerova 908/45, 32600 Plzeň
- American Appraisal s.r.o., Lomnického 1705/9, 14000, Praha 4
- UNIPETROL RPA, s.r.o., Záluží 1, 436 70, Litvínov
- ELGAS s.r.o., Ohrazenice 211, 53353, Pardubice VII
- JABLONEX GROUP a.s., Palackého 3145/41, 46637, Jablonec nad Nisou
- ComAp, spol. s r.o., Kundratka 2359/17, 18000, Praha 8
- Jerry Farbrics s.r.o., Olbrachtova 1589/1, Praha 4, 140 02
- Mc Kinsey & Company, Inc. Prague, Na Rybníčku 5/1329, 12000, Praha 2
- TEFI-TEX, s.r.o., Na Nivách 1145, 78391, Uničov
- Rieter CZ s.r.o., Čs. Armády 1181, 56215, Ústí nad Orlicí
- ČKD Blansko Holding, a.s., Gellhornova 1, 67818, Blansko
- TRADIMEX PRAHA s.r.o., Vestec 17, 25242, Vestec
- STROJIMPORT a.s., U Nákladového nádraží 6, 13000, Praha 3
- ZETA PRAHA s.r.o., Zbraslavská 36/3, 15500, Praha

Příloha č. 12 – Dotazník – firmy

1) S pákistánskými partnery komunikujete především:

- a) písemně
- b) telefonicky
- c) faxem
- d) elektronickou poštou
- e) jiná odpověď.....

2) V jakém jazyce nejčastěji probíhá jednání?

- a) angličtina
- b) urdu
- c) jiná odpověď.....

3) Vizitky, které používají pákistánští obchodní partneři, jsou psány v:

- a) angličtině
- b) urdu
- c) angličtině i urdu
- d) jiná odpověď.....

4) Osobní kontakt se nejčastěji uskutečňuje:

- a) v Pákistánu
- b) v České republice
- c) na neutrálním území
- d) neuskutečňuje se

5) Schůzka nejčastěji probíhá v:

- a) kanceláři
- b) restauraci
- c) hotelu
- d) jiná odpověď.....

6) Kolik lidí se účastní obchodních schůzek?

- a) sami
- b) s kolegou
- c) s týmem (3 a více osob)

7) V čem chodí pákistánský partner nejčastěji na jednání:

- a) v obleku
- b) v neformálním oblečení
- d) jiná odpověď

8) Přicházejí Pákistánští partneři na schůzky včas?

- a) vždy
- b) většinou
- c) málokdy
- d) nikdy

9) Jaké dárky nejčastěji dostáváte od svých pákistánských partnerů?

.....
.....
.....

10) Jak dlouho obchodujete s pákistánskými partnery?

- a) méně než 1 rok
- b) 1 až 3 roky
- c) více než 3 roky
- d) již s nimi neobchodujeme

Příloha č. 13 – Dotazník – osoby

1) Jak dlouho již v Pákistánu žijete:

- a) méně jak 1 rok
- b) 2 roky
- c) 3 roky
- d) déle

2) Důvod, z jakého jste do Pákistánu přijel/a, byl:

- a) studijní
- b) pracovní
- d) jiná odpověď

3) V případě, že jste do Pákistánu jel/a z pracovního důvodu, bylo obtížné získat pracovní vízum?

- a) ano
- b) ne

4) V jakém jazyce komunikace nejčastěji probíhá

- a) angličtina
- b) urdu
- d) jiná odpověď

5) S jakými jinými národnostmi jste se setkal/a během pobytu v Pákistánu (možno více odpovědí):

- a) Angličané
- b) Češi
- c) Afghánci
- d) jiná

6) Jsou Pákistánci přátelští?

- a) ano
- b) ne

7) Jsou Pákistánci spíše otevření nebo uzavření?

a) otevření

b) uzavření

c) jiná

8) Jaké mají podle Vás Pákistánci špatné a dobré vlastnosti?

.....

9) Čím se povaha Pákistánců výrazně liší od Čechů?

.....

.....

.....

.....

10) Byl/a jste / jste v Pákistánu spokojen/a?

a) ano

b) ne